

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Znalosti dětí v mateřské škole o stavbě těla živočichů

Vypracovala: Barbora Hampejsová

Vedoucí práce: Mgr. Jan Petr, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 24. 5. 2016

Barbora Hampejsová

Poděkování

Děkuji Mgr. Janu Petrovi, Ph. D. za podporu a cenné rady, které mi poskytoval při vypracování této bakalářské práce.

Děkuji také celé své rodině za trpělivost, pomoc a podporu, kterou mi po celou dobu mého studia a psaní bakalářské práce poskytovala.

Abstrakt

Tato práce se zabývá divoce žijícími zvířaty v oblasti Lužických hor, Českolipska, Dubška a Českosaského Švýcarska, okrajově v Podkrušnohorském zooparku v Chomutově jako modelovou skupinou v environmentální výchově v mateřské škole. Cílem práce je zjistit úroveň seznamování dětí předškolního věku s vybranými ohroženými druhy, porovnat, jak děti tyto živočichy vnímají, zjistit, jakým způsobem jsou dětem předávány informace o tomto tématu.

Tímto výzkumem se zmapuje škála dostupných výukových a pomocných materiálů. Na základě toho je vytvořena kvalitní a obsáhlá výuková metoda, která dětem tuto oblast přírody přiblíží. Cílem je také z pohledu jak současného, tak i historického a legendárního odbourat rozšířené omyly a předsudky lidí vůči divokým ohroženým živočichům a snažit se je osvětlit.

Klíčová slova:

Živočich, rys, vlk, zubr evropský, netopýr, modrásek očkovaný

Přírodovědné vzdělávání

Environmentální

Abstract

This thesis is about wild animals living in the area Lusatian Mountains, Českolipsko, Dubskaand, Českosaské Švýcarsko, marginally in the Zoopark in Chomutov as a model group in environmental education in kindergarten. The aim is to find out the level of acquainting children with the selected endangered species, to compare how children perceive these animals, to find out how the children receive information about this topic.

This research shows the range of available educational materials and auxiliary materials. On this basis there is developed a quality and comprehensive educational method connecting children closer to nature into this particular area. The aim is also from the perspective of contemporary and historic and legendary eliminate wide spread misconceptions and prejudices people against wild endangered animals and trying to clarify them.

Keywords:

Animal, lynx, wolf, European bison, bat, scarcelarge blue

Science education

Enviromental education

Obsah

1	ÚVOD	7
2	LITERÁRNÍ PŘEHLED	8
2.1	Vymezení pojmů	8
2.2	Rámcový vzdělávací program v předškolním vzdělávání.....	11
2.3	Environmentální výchova v MŠ.....	13
2.4	Ekologická centra Libereckého kraje zaměřená na předškolní věk	14
2.5	Ekologická školka Skřítko Ostružinky – Svojkov u Nového Boru	15
2.6	Obora Židlov	17
2.7	Metodické materiály.....	19
2.8	Dětské publikace	20
2.9	Didaktické pomůcky	22
2.10	Environmentální výchova – prostředky k výuce o ohrožených zvířatech.....	24
2.11	Metody a možnosti pozorování	25
3	METODIKA.....	28
4	VÝSLEDKY.....	29
4.1	Výukový program Kamarádi z lesa a louky	29
4.1.1	Jednotlivé projekty v rámci výukového programu	31
4.1.1.1	Projekt Rys ostrovid.....	34
4.1.1.2	Projekt Modrásek očkovaný.....	36
4.1.1.3	Projekt Vlk obecný.....	38
4.1.1.4	Projekt Netopýr velký	41
4.1.1.5	Projekt Zubr evropský	43
4.2	Metodické listy	45
	Jak bylo již uvedeno, pro vlastní výukovou činnost je vhodné vytvořit si metodické listy, jako pracovní pomůcku pro konkrétní činnosti v rámci výuky.	45
4.2.1	Metodický list k projektu Rys ostrovid	45
4.2.2	Metodický list k projektu Modrásek očkovaný	46
4.2.3	Metodický list k projektu Vlk obecný	48
4.2.4	Metodický list k projektu Netopýr velký	49
4.2.5	Metodický list k projektu Zubr evropský	51
4.3	Výsledky dotazníkového šetření	52
4.4	Popis zvířat – porovnání výtvarného projevu a představ dětí	59
4.5	Narativní rozhovory s dětmi.....	70
5	DISKUZE	72
6	ZÁVĚR.....	74
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJE NA INTERNETU	75
8	SEZNAM PŘÍLOH	79

1 ÚVOD

Příroda je všude kolem nás, a to včetně velmi vzácných ohrožených druhů živočichů. U dětí předškolního věku by se měla co nejpoutavějším způsobem šířit osvěta toho, jak je důležité ohrožené živočichy znát a chránit je.

Vytvořit program, ve kterém děti vybrané druhy živočichů blíže poznají a odbourají se tak obecně vžitě omyly, které okolo těchto živočichů panují (vlk je zlý a jí Karkulku, netopýr je vlastně upír, který saje lidem krev). Děti se nejlépe seznámí s těmito zvířaty, když bude program sestaven přímo pro ně, tedy pro předškolní věk. Získávají počáteční informace právě v mateřské škole prostřednictvím učitele, který by je měl v rámci výuky seznamovat s neznámým a nepoznaným.

Hlavním cílem této bakalářské práce je vytvořit výukový program o ohrožených druzích živočichů a následně zjistit, jak úspěšně byl tento program vytvořen, jak se pedagogům s programem pracovalo. Formou dotazníkového šetření zjistit, jak se v mateřské škole pedagogové zabývají tématem ohrožených zvířat, jaké mají oni sami znalosti o tomto tématu, jak a s kterými druhy zvířat děti seznamují a jaká forma pomoci by pro ně byla přínosná. Formou rozhovorů s dětmi zjistit, jaké ony samy mají znalosti o ohrožených druzích.

2 LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Vymezení pojmů

Environmentální – Souhrnný název pro různé způsoby přístupu k problémům soužití lidské společnosti a přírody. Tento přístup není jen produktem vzrůstajících obav společnosti o životní prostředí v poslední době. Toto vzdělávání se vyvíjelo mnoho let a první zmínky o něm můžeme hledat již v 18. století. Název vychází z anglického „environment“ – životní prostředí. Koncem devadesátých let se u nás používal termín „ekologická výchova“ (Máchal, 2008). Ve své publikaci objasňuje přibližně stejný význam pojmů. Uvádí, že *„Koncem 90. let se Ministerstvo životního prostředí od termínu „ekologická výchova“ odklonilo ve prospěch nově zaváděného pojmu, environmentální výchova, který je uplatněn ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvět“* (Máchal, 2008, str. 13).

Environmentální výchova je zakotvena v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání (RVP PV) a je jeho nedílnou součástí (Smolíková a kol., 2004). Environmentální výchova prolíná všemi oblastmi RVP PV. Rámcový vzdělávací program stanovuje cíle environmentální výchovy a uvádí také rizika. Je to výchova pro přírodu, o přírodě a v přírodě. Děti jsou jejím prostřednictvím vedeny k zájmu o přírodu (živou i neživou), k porozumění jí. Na základě poznávání, pozorování, zkušeností, experimentů, činností a objevů si utváří vztah k přírodě, potřebné postoje a kladné hodnoty. Získávají představu o péči o životní prostředí a prevenci. Raný věk dítěte (podle psychologů prvních šest let života) je podstatný pro budování hodnot a postojů v dalším životě. Děti jsou v tomto období tvárné a vnímavé, je to optimální čas pro začátek seznamování se s přírodou a jejími zákonitostmi.

„Učitelka mateřské školy nepřibližuje dítěti svět tím, že o něm vykládá, ale tím, že dětem podává přímo návod k jeho samostatnému objevování, sbírání a zpracování informací o něm“ (Barwinek, a kol., 1976, s. 6). Pokud si dítě tyto schopnosti, znalosti a dovednosti osvojí v předškolním věku, ponese si je i do dospělosti. Ideální je nechat se inspirovat principy pedagogiky J. A. Komenského a waldorfské školy, učit vztahům bez předsudků a útoků, vzájemně se respektovat.

Pro rozvoj osobnosti dětí je důležité klást důraz na rozvoj důvěry, vzájemného respektu, empatie, být dítěti partnerem. Preferujeme aktivní formy vzdělávání, získávání nových vědomostí díky vlastním prožitkům a zkušenostem. Respektujeme individuální vývoj dítěte, temperament, bereme dítě jako osobnost. Nejpřirozenější metodou výchovy a vzdělávání v předškolním věku je hra. Předškolní období je nazýváno obdobím hry, hra

pomáhá dítěti porozumět okolnímu světu, rozvíjí osobnost dětí, dítě hře věnuje nejvíce času. Spontánní hra je přirozenou kooperativní a prožitkovou formou, kdy se k učení využívá přirozených situací. Podporuje potřeby objevovat, dětskou zvědavost, podněcuje dětskou radost a zájem získávat zkušenosti a dovednosti. Pedagog hru řídí, organizuje, poskytuje dětem vzor chování a postojů. Hry se dělí na konstruktivní, námětové, didaktické, pohybové.

Prožitkové učení vychází z činností a situací, které vznikají spontánně nebo je pedagog navodí vhodnou a přiměřenou motivací. Děti se tak učí pomocí činností nebo her a zapojují vlastní iniciativu a tvořivost. Důležitá je motivace (příběhy, pohádky, zážitky dětí, konkrétní situace), která děti zaujme a s dětmi se příliš nemanipuluje. V předškolním věku děti rády poznávají, experimentují, objevují, hledají souvislosti. Prožitkové učení je učení pomocí hry a činností, je velmi efektivní, děti si tak nové věci dobře zapamatují. Je učním na základě získání zkušenosti. Podle Havlíkové (2000) se prožitkové učení vyznačuje těmito charakteristickými znaky:

- Spontaneita
- Objevnost
- Komunikativnost
- Prostor pro aktivitu, tvořivost a fantazii
- Celistvost
- Konkrétní činnosti
- Pozitivní vzájemná závislost (spolupráce, ne soutěživost)
- Interakce (práce v malých skupinách)
- Osobní odpovědnost (podpora spolupráce)
- Formování a využití interpersonálních a skupinových dovedností (společná komunikace, domluva mezi dětmi)
- Reflexe skupin činnosti (zpětná vazba)

Vzor pedagoga je jednou z nejpřirozenějších metod předškolního vzdělávání. Učitel by měl vytvořit prostředí vzájemné důvěry a úcty, bez autoritativního přístupu k dětem. Měl by být empatický a umět dětem naslouchat. V mateřské škole se dítě setkává s ostatními dětmi a dospělými, s různými sociálními skupinami společnosti. Po rodině tráví dítě v mateřské škole nejvíce času, proto je sociální interakce a začlenění dítěte do společnosti velmi důležité. Dítě zde přejímá sociální role, učí se komunikovat, napodobuje. K tomu, aby získalo správné základy norem, chování a pravidel, potřebuje správný vzor dospělých. Děti sledují a vnímají velmi citlivě, jak pedagog komunikuje nejen s dětmi, ale i rodiči či jinými dospělými ve školce. Ve třídě je důležité vytvořit společná pravidla, která si vytvářejí společně s dětmi.

Pravidla musí být jednoduchá, srozumitelná, nesmí jich být mnoho. Většinou jsou prezentována formou piktogramů.

Další metodou práce je komunikace s dětmi, nejčastěji formou komunitního nebo diskuzního kruhu. Patří sem dorozumívání, komunikace nonverbální – komunikace mimikou, oční kontakt, práce s obrazovým materiálem, vyprávění, slovní sdělení, dramatizace. Velmi vhodnou oblastí pro rozvoj komunikace je pohádka a pohádkové, fantazijní příběhy. Pro dítě je napodobování postav z pohádek a filmů velmi blízké a motivující. Učitel poskytuje dětem dostatek prostoru pro samostatnou komunikaci.

Tvoření je podmíněno vybaveností předškolních zařízení nejen hračkami a pomůckami, ale také nabídkou různorodých materiálů vhodných pro hru a výtvarné činnosti s dětmi. Děti poznávají vlastnosti těchto materiálů, rozvíjí svou představivost a fantazii. Různorodost materiálů motivuje k aktivnímu tvoření. Převážně se využívá materiálů přírodních.

V předškolním věku děti rády experimentují a objevují. Přes varování dospělých děti přesto stále zkouší, co se stane, když.... („Neskákej do louží!“) Proto učitel musí děti před nebezpečnými situacemi a věcmi chránit, přiměřeně omezit možná rizika a dbát na bezpečnost dětí. Kvalitní pedagog si bezpečné aktivity s dětmi vyzkouší pod dohledem tak, aby neměly pocit omezování. Děti se podílí na experimentování vlastním přičiněním. Mezi velmi oblíbené experimentování patří seznamování s vlastnostmi písku a vody, sněhu, živou a neživou přírodou. Pokud si děti experimenty zkusí pod dozorem, hrozí menší riziko experimentování s nebezpečnými věcmi v budoucnosti.

To, co chceme, aby si děti co nejlépe zapamatovaly, pro ně musí být zajímavé, poutavé a vzbuzovat jejich pozornost. Rozvoj fantazie je důležité podněcovat vhodnými činnostmi, stále poskytovat prostor pro tvořivost, aktivity a hry (i mimo prostředí třídy). Učitel děti zbytečně neorganizuje, nezasahuje do hry, dbá na dodržování pravidel a bezpečnosti. Fantazii podporuje nabídkou vhodných pomůcek, činností a materiálů. Úkolem pedagoga je tvořivost a fantazii dětí co nejvíce rozvíjet, neomezovat (např. ve výtvarných činnostech nepředkládat konečné podoby prací).

K rozvoji logického uvažování a učení vedou metody založené na myšlenkových operacích. Pro učení je důležité zapojení všech smyslů a propojení obou hemisfér mozku. Poznávání a získávání zkušeností je podporováno využitím smyslových a prožitkových her.

Výběr aktivit a činností s dětmi vždy závisí na osobnosti učitele, na jeho tvořivosti a fantazii při předávání svých znalostí. Pro environmentální výchovu jsou nejvhodnější metody pozorování, objevování, experimentu a prožitkového učení.

2.2 Rámcový vzdělávací program v předškolním vzdělávání

RVP PV popisuje a doporučuje, co je v předškolním vzdělávání nezanedbatelné a podstatné. V Metodickém portálu došla pracovní skupina k názoru, že je pojem „standard“ pro předškolní věk nevhodný, jelikož předškolní vzdělávání není povinné.

RVP PV obsahuje čtyři kategorie:

- Rámcové cíle – univerzální záměry
- Klíčové kompetence – jednotlivé výstupy, čeho lze dosáhnout
- Dílčí cíle – na co se v dané oblasti zaměřit
- Dílčí výstupy – co by mělo dítě na konci předškolního vzdělávání zvládnout (materiál je nazván „Konkretizované očekávané výstupy RVP PV“, v souvislosti s nepovinným vzděláváním v předškolním věku je třeba pedagogům MŠ nabídnout jasný přehled znalostí, dovedností, postojů a schopností, které by dítě mělo mít na konci předškolního vzdělávání).

V RVP PV je environmentální výchova obsažena ve všech pěti vzdělávacích oblastech:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

RVP PV vymezuje dílčí vzdělávací cíle v těchto oblastech, uvádí vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a také možná rizika. Dílčí cíle vymezují, na co se má pedagog zaměřit v dané oblasti. Ve vzdělávací nabídce pedagog nalezne činnosti, které jsou jak intelektové, tak praktické, jejichž pomocí lze dosáhnout požadovaných cílů a výstupů. Rizika jsou srozumitelně pojmenovaná, jedná se o upozornění, na co si má dát pedagog pozor, co by mohlo ohrozit jeho vzdělávací záměry (RVP PV, 2004).

Dítě a jeho tělo:

Záměrem této oblasti je pro dítě poznávání těla, jeho orgánů, jednotlivých částí. Děti si budou zlepšovat fyzickou zdatnost, učit se oblékat, sebeobsluze a hygienickým návykům. Důležité je využití všech smyslů při veškerých činnostech, ovládání jemné i hrubé motoriky. Seznámí se s ochranou zdraví, ukážou si, co je bezpečné a co nikoli, jak se chovat přiměřeně vůči sobě, ale i vůči okolí. Tímto se uskuteční osvojení poznatků a dovedností, které se vztahují ke zdraví, zdravým návykům, postojům, čímž položí základ pro zdravý životní styl.

Dítě a jeho psychika:

Tato oblast se dělí na další tři části:

1. Jazyk a řeč.
2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace.
3. Sebepojetí, city a vůle.

V první podoblasti – jazyk a řeč – se vzdělávání zaměřuje na rozvoj slovní zásoby, tvorbu vět, souvětí, osvojení si gramatiky. Zaměřuje se na schopnost vyprávět, porozumět, naslouchat, ale také na probuzení zájmu o knihy, encyklopedie, atlasy, dětskou literaturu. Druhá část – poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace – se zabývá rozvojem slovně-logického myšlení, zaměřuje se na rozvoj paměti a pozornosti. Klade důraz na tvořivost, schopnost soustředit se, pracovat s informacemi a vybízí k činnostem, které motivují zájem dětí o učení. Ve třetí části – sebepojetí, city a vůle – jde především o sebepoznání, rozvoj vůle a sebeovládání, získání samostatnosti, uvědomění si svých citů a emocí k sobě samému, ale i k druhým.

Dítě a ten druhý:

Vztahuje se k rozvoji prosociálního chování a prosociálním postojům, které jsou nezbytné také pro budování kladného vztahu k životnímu prostředí. Oblast je také zaměřena na komunikaci a navazování vztahů s druhými. Rozvíjí smysl pro kooperaci, ohled a soucit k druhému, umět říci si o pomoc nebo ji naopak být ochoten dát. Učí respektu k druhým lidem, ale také k živé i neživé přírodě.

Dítě a společnost:

Důležité je pochopení pravidel a jejich respektování, rozvoj schopnosti umět spolupracovat a spolupodílet se, přijímat hodnoty, uznávat je. Podporuje získávání znalostí o dalších kulturách a národnostech. Dalším záměrem je získání dovednosti vyjednávat a schopnosti umět se domluvit s ostatními, být ohleduplný, poznávat role a umět se vžít do té své, osvojit si zdvořilé chování a spravedlivé jednání.

Dítě a svět:

V tomto posledním oddílu vzdělávacích oblastí jsou environmentální vzdělávání, ekologická výchova a chování zastoupeny nejvíce. Cílem této oblasti je rozvíjet pozitivní vztah k přírodě, kde dítě žije, získání a osvojení poznatků o tomto prostředí a schopnost se mu přizpůsobit. Důležité je budovat v dítěti úctu k životnímu prostředí, vést k porozumění, jak moc je životní prostředí pro člověka důležité, rozvíjet vnímavost a pochopení, že vše má svůj

řád, všímát si změn a chápat je.

Klíčové kompetence:

RVP PV uvádí potřebné klíčové kompetence, které „jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince.“

V předškolním vzdělávání jsou klíčové následující kompetence:

1. Kompetence k učení
2. Kompetence k řešení problémů
3. Kompetence komunikativní
4. Kompetence sociální a personální
5. Kompetence činností a občanské

Každá z kompetencí je v RVP PV srozumitelně popsána a udává pedagogovi, jakým směrem se ubírat. Klíčové kompetence a vzdělávací oblasti jsou navzájem propojeny, pedagogovi slouží jako průvodce vzdělávacím procesem. (RVP PV, 2004).

2.3 Environmentální výchova v MŠ

Environmentální výchova prostřednictvím EVVO (Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta) nabádá Mateřské školy ke spolupráci s jinými centry (např. ekologickými, geoparky, Domovy mládeže a dětí, spolky, správci obor). EVVO je užitečným zdrojem pro výuku ekologické výchovy v MŠ. Objasňuje správnou terminologii, poskytuje náhled a příklady environmentální výchovy, sestavuje plány činností a aktivit. Je rozdělen na části, z nichž každá je zaměřena na určitou cílovou skupinu. Jednu ze skupin tvoří environmentální výchova v předškolním věku. Klade velký důraz na vliv rodiny na dítě, stanovuje cíle a dílčí úkoly nejen pro předškolní vzdělávání.

Definice EVVO: „Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách (zákon č. 17/1992 Sb. O životním prostředí, §16 – 1991).

Hlavním cílem je seznamovat děti s přírodním prostředím, které je obklopuje a společně tak vytvářet pozitivní vztah k přírodě. Děti získávají znalosti o neustálých změnách přírodního prostředí a jeho rozmanitosti. Obsah EVVO rozvíjí úctu k životu ve všech jeho formách a vytváří povědomí o vlastní sounáležitosti s přírodou.

Očekávané výstupy (z RVP PV):

- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý,
- osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí,
- mít dostatečné znalosti o významu životního prostředí pro člověka,
- poznat a pojmenovat většinu toho, čím je dítě obklopeno,
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, prožitky, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách,
- zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, malovat, modelovat, konstruovat, tvořit z různých materiálů, přírodnin),
- vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně-pohybových činností, zvládat dovednosti vokální i instrumentální,
- naučit se nazpaměť krátké texty (samostatný přednes, dramatizace),
- postupně zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci,
- spolupracovat s ostatními,
- uplatňovat svá práva, přání a potřeby s ohledem na druhého, řešit konflikty dohodou,
- být citlivý ve vztahu k živým bytostem, přírodě i věcem,
- těšit se z hezkých a příjemných zážitků, přírodních krás.

Učitelé v PV při vedení dětí využívají bohatého spektra pedagogických možností a směrů založených na nedirektivním řízení dětí. Avšak tento způsob je v praxi také v nezbytně nutné míře využíván. Na první pohled ve třídě dominuje aktivita dětí, při hrách a činnostech učitelky vedou děti nepřímo a podporují u nich samostatnost a zájem o poznávání vlastní aktivitou. Cílem pedagogického procesu je dosáhnout vysokého stupně samostatnosti dětí. K dosažení tohoto cíle se využívá integrovaného učení v centrech aktivity.

Očekávané kompetence dětí v mateřských školách s různými projekty jsou v souladu s kompetencemi, které obsahuje RVP pro PV.

2.4 Ekologická centra Libereckého kraje zaměřená na předškolní věk

V Libereckém kraji je dostatek kvalitně působících ekologických středisek. Ekocentra poskytují služby pedagogům a dětem předškolního věku, nabízejí environmentální (ekologické) výukové programy pro děti předškolního věku. Forma programů je přizpůsobena předškolnímu věku. Zaměřují se také na vzdělávání pedagogických pracovníků, pořádají

kulturní akce, dílny, semináře, spolupracují s předškolními zařízeními, zaměřují svou činnost také na širokou veřejnost.

Ekologická centra:

1. Středisko ekologické výchovy DIVIZNA – Městské středisko ekologické výchovy při ZOO Liberec Semínko země
2. Semily Ekocentrum Brniště (s interaktivní expozicí o kulturní krajině Podralska)
3. Ekoporadna ORSEJ při Vlastivědném muzeu a galerii v České Lípě
4. Ekocentrum Sedmihorky
5. Hrad Rotštejn (Klokočské skály)
6. Středisko ekologické výchovy Libereckého kraje (zkráceně STŘEVLIK – Oldřichově v Hájích, Chráněná krajinná oblast Jizerské hory)
7. Ekocentrum Armillaria Liberec
8. Geopark Ralsko o.p.s. (kandidát na získání certifikátu Národní geopark, je součástí Sítě Národních geoparků)

Podrobné údaje o Ekocentrech a jejich aktivitách zaměřených na předškolní věk je k nahlédnutí na portálu Ministerstva životního prostředí www.ekocentra.cz.

2.5 Ekologická školka Skřítko Ostružinky – Svojkov u Nového Boru

Ekologické školky jsou stejně jako lesní školky alternativou ke klasickému předškolnímu vzdělání. Ekologické i lesní školky se v České republice postupně dostávají do povědomí širší veřejnosti, jejich vývoj je poměrně na začátku. Vzdělávání dětí probíhá podobně jako v klasických školkách v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem.

„Každý člověk je o to lepší a ušlechtlejší, oč více si váží přírody. Kdo si váží přírody, ten ji i miluje. Lásku k přírodě by se měla vštěpovat dětem v rodinách i ve škole jako jedna z nejvzácnějších vlastností člověka.“ J. A. Komenský

Lesní i ekologické MŠ kladou důraz na pobyt dětí v přírodě a vzdělávání v prostředí přírody, s přírodně laděným zázemím pro relaxaci dětí. Ty si hrají nejčastěji v lese či zahradě školky. Vzdělávání v těchto školkách zahrnuje program přírodovědný a ekologický, sportovní, kreativní, hudební, jazykový, dramatický a kulturní, péči o zahradu. Děti jsou denně v přírodě, mají možnost seznamovat se s ní formou přímého prožitku, mohou pozorovat propojení živé a neživé přírody, přírodní koloběh zažívají v přirozených ročních cyklech. Mohou pozorovat a objevovat aktivně a přímo. Pedagogové při vedení dětí využívají bohatého spektra

pedagogických možností a směrů založených na nedirektivním řízení dětí. Cílem pedagogického procesu je dosáhnout vysokého stupně samostatnosti dětí.

Tyto školky se vyznačují ekologickým zaměřením – tříděním odpadu, přírodními zahradami, ekologickým provozem, použitím přírodních materiálů při vybavení interiéru i exteriéru, zdravým jídelníčkem, zapojováním dětí do ekologického programu školky.

Podstatným cílem těchto školek je „*zažít a poznat rostliny a živočichy v jejich původním životním prostředí, poznat různé přírodní ekosystémy*“ (Vošahlíková, 2010, str. 16).

Mateřská škola skřítky Ostružinky se nachází v přírodním prostředí, obklopena skalními pískovcovými městy, nedaleko zámecké zahrady, turistického a výletního centra Sloup v Čechách. Je to začínající ekologická školka, která se stala nejlepším podnikatelským projektem roku 2015 / T- Rozjezd roku. Nabízí nový směr předškolního prožitkového vzdělávání rodinného typu na principu života v souladu s přírodou.

Zázemí školky tvoří nově postavená budova a přírodně laděná zahrada. Školka pracuje na základě těchto metod:

- Respektovat a být respektován
- Zdravá mateřská škola, vzdělávací program Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole
- Lesní mateřská škola
- Předškolní průprava
- Prvky waldorfské pedagogiky a principy pedagogiky J. A. Komenského

Školka dětem nabízí individuální přístup, pravidelný a dlouhý pobyt v přírodě, seznamování s tradičními řemesly, výuku cizích jazyků, logopedickou péči, seznamování s tradicemi a zvyky. Děti se budou podílet na realizaci vlastních záhonků. Přístup pedagogů podporuje rozvoj dětské fantazie, otevřenosti, empatie, zvědavosti. Zajímavou nabídkou jsou i příměstské školy v přírodě (vždy motivované tématem vztahujícím se k tradicím kraje). Učí děti vztahům bez předsudků a útoků, vzájemnému respektu každé osoby.

Hlavním cílem projektu ekologické školky je zaměření se na poznávání přírody a ochranu životního prostředí. Klade důraz na bezprostřední kontakt s přírodou, na její pozorování a poznávání praktickou činností. Vede děti k ekologickému myšlení a jednání na základě vlastních prožitků a zkušeností.

Projekt je zaměřen na seznamování dětí s přírodním prostředím, které děti obklopuje a společného vytváření pozitivního vztahu k přírodě. Děti získávají znalosti o neustálých změnách přírodního prostředí a jeho rozmanitosti. Projekt rozvíjí úctu k životu ve všech jeho

formách a vytváří povědomí o vlastní sounáležitosti s přírodou.

„ Dva milióny let vykořisťoval člověk přírodu a konečně stvořil svět podle svých představ přání. Teprve pak si uvědomil, nebo spíš začíná uvědomovat, následky své neskromnosti. V ničem neznal míru: bezhlavě se zvyšovala světová populace, bezohledně drancoval a ničil přírodní zdroje. Nijak nešetřil ani vzduchem a vodou, které ho spojují s ostatním životem planety, na němž je závislý. Porušuje život v divočině a ničí tak poslední tak poslední společenstva, která se ještě udržují v přírodní rovnováze“ (Farb, 1962).

Dnešní děti budou muset po celý svůj život čelit změnám: sociálním, politickým, změnám prostředí, změnám ve vědě a technice, v průmyslu, na trhu práce atd. Proto je důležité rozvíjet a podporovat v dětech přání učit se po celý život. Projekt připravuje děti, aby se v budoucnu aktivně zajímaly o učení, uměly se efektivně učit, učení je bavilo a nebylo pro ně spojeno s nadměrným stresem. Podněcuje vývoj těch charakterových rysů osobnosti, které budou v rychle se měnící době obzvláště potřebné.

2.6 Obora Židlov

Člověk si váží především toho, co dobře zná. Není tomu jinak se vztahem každého z nás k okolí svého bydliště, ke svému regionu. K vlastnímu seznamování je samozřejmě nejlepší vyrazit přímo do terénu. Kraj však lze poznávat rozmanitými formami, kombinací různých metod a názorné projekty, publikace či materiály patří bezesporu mezi ně. Jsou určitě vhodným doplněním výprav za poznáním. Na českém trhu se setkáváme stále s nedostatkem tištěných publikací či průvodců zaměřených na seznamování široké veřejnosti se známými místy Libereckého kraje nebo, jako v tomto případě, s místy méně známými.

Obora Židlov se nachází v regionu Severních Čech, v oblasti Máchův kraj a Českolipsko, Ralská pahorkatina, jihovýchodně od města Mimoň. Jedná se o oplocené území o rozloze 38km čtverečních. Název získala podle zaniklé sudetské obce Židlov v centru obory (oblast později sloužila jako tanková střelnice). Jedná se o druhou největší oboru v Čechách, ze dvou třetin je tvořena lesními porosty. Obora byla založena na území bývalého vojenského prostoru Ralsko v roce 2000, rozkládá se v nadmořské výšce pohybující se v rozmezí 294-426 m, nyní spadá pod lesní správu Dolní Krupá (VLS ČR, s. p.).

Obora je volně přístupná veřejnosti, vstup do obory je tvořen několika vjezdy opatřenými speciálními kovovými rošty. Pro turisty je volný pohyb po lesních cestách, je zde vedena i značená cyklostezka. Celá cyklotrasa vede po asfaltových cestách, lze ji doporučit i trénovaným předškolákům nebo větším dětem. Zákaz vstupu je do klidové zóny obory.

Přesto se zde člověk může setkat s divoce žijící zvěří. Nejvíce zastoupeným druhem je v oboře jelen evropský (cílený stav 700 ks), dále muflon (300 ks). Od roku 2011 zde bylo vysazeno 5 ks zubra evropského (cílem je dosažení cca 25 ks).

Do obory byli přivezeni z polského Bělovežského národního parku. Populace byla zachráněna pomocí umělého odchovu a vrácena tak do oblasti Ralska, kde zubři v minulosti žili (prameny z 16. stol.). Ve volné přírodě byli asi před sto lety vyhubeni především z důvodu plošného kácení lesů. Jedná se o největšího volně žijícího přežvýkavce v Evropě. Zubr váží přibližně tunu a vysoký je cca 2 metry. Chovný býk se jmenuje Porto. Je však velmi plachý, obora není to samé co ZOO, a tak, když nic jiného, určitě narazíte na spoustu zubřích stop a pozůstatků. Žije zde i mnoho jiných druhů lesní zvěře – divoká prasata, srnky, lišky, jezevci a jiná lesní zvěř. Chovem v zajetí dochází k degeneraci, množním mezi příbuznými kusy, tudíž je velmi náchylný k nemocem.

Zemský povrch bývalého vojenského prostoru Ralsko tvoří členitá pahorkatina, na mnoha místech z krajiny vyčnívají pískovcové útvary. Vodních toků je na území obory málo (Krupský, Ploužnický a Svěbořický potok). Nejčastěji se tu vyskytují borové lesy, lze se tu setkat i se smrkovými a bukovými porosty, břízou, dokonce i se vzácnými jilmy.

Podobným způsobem k výchově veřejnosti přispívá obora ve Skalici u České Lípy (nejmenší obora v českolipském okrese, rozloha 10 ha, v 80. – 90. letech pro zájmový chov černé zvěře, od r. 2002 – držitel a uživatel p. Jaroslav Tatarkovič, chov jelení zvěře ze Šumavy a Krušných hor). Pan Tatarkovič po předchozí domluvě zájemce oborou provede a zodpoví případné dotazy.

K výletu pro předškoláky je vhodný Podkrušnohorský zoopark v Chomutově, který funguje jako zoo se vstupným, akcemi pro rodiny s dětmi. Zoopark mimo služeb klasické ZOO nabízí také návštěvu skanzenu Stará ves, ekoporadnu, útulek pro psy, akce pro dětské kolektivy. Specialitou je jízda terénním vozidlem s pozorováním Pratura ve volné přírodě.

K dalším ZOO s programem pro předškolní děti patří také ZOO Děčín – nabízí průvodcovské služby na objednávku, výukově- zážitkové programy, interaktivní stezky (medvědí, ptačí), komentované krmení zvířat, naučnou stezku se zástupci zvířat Českosaského Švýcarska.

2.7 Metodické materiály

Na českém trhu je pro pedagogy v předškolním vzdělávání celkem nedostatek materiálu s odbornou metodikou výuky divoce žijících živočichů. Většinu kvalitních publikací zajišťují místní ekocentra. Ve větším měřítku je možné pracovat s digitálními nebo interaktivními metodikami. Publikace dostupné pedagogům a níže uvedené tituly se zabývají výukou méně známých divoce žijících živočichů jen okrajově nebo vůbec.

Jančaříková, Havlová (2014) se zabývají využitím dostupných druhů menších živočichů v předškolním vzdělávání. Seznamují čtenáře s obecnou charakteristikou a terminologií, s praktickými zkušenostmi a vzdělávacími činnostmi. Metodika však neobsahuje žádný materiál k výuce o divoce žijících živočiších.

Jak zvířata spí (Štumpfová, Dvořák, 2014) je ilustrovaným albem spících zvířat. Kniha děti seznamuje s méně známými zvířaty. Edukativně pojednává o smyslu a formách spánku jak divoce žijících zvířat, tak zvířat domestikovaných. Autor Dvořák vydal také knihu *Rostlinopis* ve které seznamuje čtenáře s přírodními jevy a úkazy.

Pampe a Šinka (Skálová, 2010) je knihou o zvířatech, která obsahuje řadu úkolů a básní pro děti především předškolního věku.

Povídání o dětech a zvířátkách (Petiška, 2010) obsahuje spoustu příběhů o různých druzích zvířat.

Omalovánky a samolepky zvířat žijících na loukách a v lesích najdeme v sešitě *Zvířata z lesů a luk* (Klíšová, 2012).

Kniha *Básničky plné barev* Lachoutová, Ričlová, 2011) obsahuje řadu básní o zvířatech, dětech a rostlinách.

V rámci česko-německého projektu byla vydána publikace *Poznáváme Lužické a Žitavské hory* (Hentschel, Modrá, 2007). Kniha slouží jako průvodce pro rodiny s dětmi.

Ve zmiňované knize je mnoho námětů na celodenní a půldenní výlety v regionech Lužických a Žitavských hor. Kniha je doplněna barevnými fotografiemi a mapami, obsahuje nápady na hry s dětmi, vysvětluje podmínky a náročnost doporučených tras.

K seznamování se zvířaty se nabízí kniha *Pohádková putování v Lužických horách* (Modrá, Modrý, 2007).

Celoročním projektem pro seznamování dětí s přírodou je kniha *Ekologická výchova nejmenších a malých* (Čížková, 1996) doplněná projekty a námětem činností a aktivit s dětmi.

Metodickou pomůckou je *Samsonův hudební zvěřinec* (Lenk, 2005). Jedná se o zpěvník písniček z večerníčků Václava Chaloupka.

Jako metodické materiály se dají využít i publikace vydané jako atlasy či publikace pro dospělé. Uvedeno je zde jen několik:

- *Savci* (Reichholf, 1996)
- *Atlas šumavských savců* (Anděra, Červený, 2014)
- *Létající savci* (Horáček, 1986)
- *Metodická příručka pro praktickou ochranu netopýrů* (Andreas, Cepáková, Hanzal, 2010)
- *Myslivecký slovník naučný* (Rakušan, 1992)
- *Návrat zubra evropského* (Bison bonasus) do České republiky (Dostál, 2012)
- *Denní motýli-Motýli a housenky střední Evropy IV.* (Macek, Laštůvka, Beneš, Traxler, 2015)

2.8 Dětské publikace

Odborně zaměřených metodik o divoce žijících živočiších je na českém trhu nedostatek, proto se jeví velmi dobrou alternativou využití knih určených přímo malým dětem. Tyto knihy jsou většinou bohaté na barevné ilustrace, fotografie, příběhy, bajky a vyprávění. Je to pomůcka, se kterou se děti setkávají i doma v rodině velmi často, proto je jim velmi blízká, a tak je využití dětské knihy velmi vhodné.

Mezi známé pohádky patří pohádky bratří Grimmů např. O Červené Karkulce. Nyní známe tuto pohádku v přístupnější podobě pro děti od Karla Jaromíra Erbena. Děti se s touto pohádkou setkávají od nejútlejšího věku. Vlk je zde zobrazován jako silně záporná postava, což v minulosti nepřispívalo ke kladnému vztahu k tomuto zvířeti, naopak často vedlo širokou veřejnost k předsudkům.

Kniha určená pro děti předškolního věku *Lesní pohádky* (Sladkov, 1989) je publikací, kde se formou bajek děti dozvídají o lesních živočiších.

Starší vydání knihy *Pohádky z českých lesů* (Slezák, 1947) je knihou pohádek o lesních zvířatech. Děti se dozví informace o vlkovi, ježkovi, lišce, srnci, kukačce aj. Kniha obsahuje čtyři celostránkové ilustrace.

V edici *Přírodě na stopě* vyšly dvě knihy s řadou fotografií, zajímavostí o zvířatech, omalovánkách, návodu, experimentů a přírodovědných kvízů. Děti se učí zvířata rozlišovat, kniha seznamuje se zajímavostmi ze života zvířat. První z nich je kniha *Zvířata v lese a na louce* (Kanbayová, 2012) druhá se nazývá *Motýli* (Kuhnová, 2012).

Kniha o zvířatech *Pohádka lesa* (Kožíšek, 1995) je soubor pohádek a říkadel pro děti především předškolního věku.

Co se týká dramatizace pohádek o zvířatech, je vhodná kniha *Pohádky se zvířátky* (Sutějev, 2004). V knize je například pohádka s názvem *O hříbku a lesních zvířatech*, ve které se předškoláci seznámí s projevy empatie a o vzájemné pomoci mezi zvířaty. Čtenáři si zde přečtou o zvířatech jak lesních, tak i domácích.

Pohádky z hájovny (Kopcová, 2012) je knihou bajek. Předškolní děti se tu dozvídají o obyvatelích lesa formou jednoduchých a poutavých příběhů. Kniha je dobrou pomůckou k rozhovorům s dětmi na téma zvěř.

Pohádková postava kouzelného dědečka vypráví pohádky zvířatům o lišce, rysovi, medvědovi a dalších obyvatelích les v publikaci *Pohádky pro zvířátka* (Kubátová, 2002).

V mateřských školách můžeme přijít do kontaktu s knihou lotyšských dětských popěvků, říkanek a pohádek pod názvem *Peču, peču mazance* (Kaucová, 1987).

Má nejkrásnější knížka o zvířátkách (Blažek, 1993) je rozdělena na 6 tematických částí: Prázdniny na statku (zvířátka z venkova), Lesní zvířátka, Zvířátka v Africe, Zvířátka v horách, U vody a Návštěva lesa.

Zvířata Evropy (Anděra, 1996) je encyklopedie zvířat se zjednodušenými mapkami výskytu zvířat v Evropě, je navržena pro předškolní výuku díky zpracování ve velkém formátu A3 a tvrdým listům.

Další encyklopedií pro děti je kniha *Co chci vědět o přírodě* (Krausová, Krausová, 1995). Zvířata jsou tu nakreslena v jejich přirozeném prostředí typickém pro výskyt daného druhu a jsou rozdělené dle biologických druhů.

Kniha *Pohádky z lesa* (Moric, 1981) seznamuje děti s typickými zástupci lesa – srnkou, kukačkou, zmijí, ale i divokou kačenkou.

V dětské encyklopedii *Náš svět* (Šedivá, 1989) je ilustrovaná kapitola věnovaná seznamování se zvířaty s názvem: Co bych chtěl v lese vidět? Na ilustracích jsou vyobrazena lesní zvířata a jejich názvy.

V knize *Co všechno už vím, než půjdu do školy* (Novotný, 2011) se děti v oddíle Moje zvířata pomocí obrázků s popisky seznamují se zvířátky z různých životních prostředí.

K aktivnímu seznamování se zvířaty a k rozvoji prostorové představivosti slouží 6 velkých skládaček puzzle v knize *Nejzajímavější zvířata z divočiny* (Fonte, Valliere, 2005). Kniha je tvořena vždy jednou stranou obrázků s popisy zvířátek a na protější straně je velký formát skládanky puzzle.

Nejoblíbenější písničky o zvířatech najdeme ve zpěvníku *Písničky o zvířatech* (Uhlíř, 2013). Zpěvník obsahuje nejen texty, ale i notové zápisy a akordy.

Kniha s názvem *Kdo žije v lese* (Bulackij, 2013) je publikace doplněna hlasovým komentářem. Může být využita jako pomůcka k seznamování se zvuky lesa a jeho obyvatel.

Elektronickou pomůckou je kniha *Chytré pohádky z lesní mýtiny* (Skořepová, Skořepa, 2012) patří mezi tzv. E- booky.

2.9 Didaktické pomůcky

„Cílem naší didaktiky budiž od začátku až do konce: hledati a nalézati způsob, jak by měli učit méně ti, kteří vyučují, ale jak by se naučili více ti, kteří se učí“ (J. A. Komenský, Velká Didaktika).

Didaktické pomůcky, hračky a obrazový materiál jsou velmi vhodné pro práci s dětmi a jejich vzdělávání, rozvoj jemné motoriky, myšlení a řeči. V širokém sortimentu dřevěných hraček, hlavolamů, kostek, chytrých hraček, provlékaček, interaktivních a magnetických hraček je důraz kladen na kvalitu a bezpečnost.

Hračky Montessori a hračky Grimms jsou zaměřeny na rozvoj smyslového vnímání, motoriky, jsou velmi často multifunkční a vyrobeny jsou převážně z přírodních materiálů. Dřevěné vývojové puzzle, pexesa, labyrinty, tvary a barvy, půlené obrázky, dřevěné nákladačky se zvířaty, pryžové skládanky, mozaiky.

Hračka DobbleKids je pomůckou pro aktivní rozvoj paměti a postřehu hravou formou. Jedná se o soubor kulatých kartiček s opakujícími se obrázky zvířat. Děti hledají vždy stejné zvíře, které se liší velikostí a na každé z kartiček je dvojice jiná. Je určená pro děti od 4let, hraje ji 2-5 dětí.

Cílem hry V kostce – Zvířata je během určeného času nasbírat co největší počet kartiček se zvířaty. Je to hra pro předškolní děti, ale i pro dospělé. Hrou si děti procvičují znalosti, dovednosti a paměť.

Dřevěné puzzle s obrázky zvířat z lesa je skládačkou ve více postupných vrstvách. Objevují se zde obrázky veverky, lišky, prasete, srnky, zajíce, vlka a jezevce.

Podobnou pomůckou je ze dřeva vyrobené domino s obrázky divokých zvířat a hmyzu na jedné straně a na straně druhé s barevnými puntíky k počítání.

Amosek dodává na český trh didaktickou hru Motýlek. Obsahuje dřevěné desky ve tvaru motýlů s kuličkami. Děti skládají barevné kuličky na motýla dle obrazové předlohy. Skládanka Motýl od Educaplay seznamuje děti s vývojovými stádii a cykly motýla.

Při hře s dřevěným puzzlem ZOO a Přiřaď ocásky, se děti seznamují se stavbou těla živočichů na obrázcích.

Hrou od Lendid Kde žijí zvířata? se děti učí analýze a syntéze s obrázky na plastových tvarovaných destičkách. Je tvořena vždy jedním větším a několika menšími, které

patří ke společnému okruhu zvířat a prostředí.

Hra s otáčivým herním plánem Lovci mýtů procvičuje rychlost a postřeh. Obsahuje herní plány v podobě louky s kartami. Děti hledají shodné obrázky. Karty jsou oboustranné a hra se tak dá hrát ve dvou stupních obtížnosti dle věku dětí.

Mezi zvukové pomůcky patří hra Zvuky – zvířata a příroda. Pedagog dětem rozdává karty s obrázky zvířat a žetony. Děti se nejdříve seznamují se zvuky zvířat pomocí CD MP3, poté přiřazují žetony k obrázku zvířete podle nahrávky z CD.

Interaktivní „mluvící“ puzzle z edice *Kouzelné čtení* s tématy Náš les a Planeta zvířat je didaktická pomůcka k výuce dětí. Rozvíjí prostorovou představivost dětí.

Mezi hračky patří také puzzle s obrázky zvířat ve tvaru spirály, puzzle Safari, sady tematických figurek z plastu – divoká zvířata (Benjamin, Miniland), pryžové skládanky – divoká zvířata (jsou vhodné pro alergiky, jsou i omyvatelné).

K dramatické výchově a výchově k řeči jsou velmi vhodné látkové masky zvířat či papírové masky, které si děti mohou vytvořit, domalovat, dozdobit.

Výtvarník R. Pilgr vytvořil pro děti sadu motivačních razítek s obrázky různých druhů zvířat.

Pod názvem Vendulka, Vítek a zvířátka se skrývá didaktická pomůcka s obrázky, nahrávkami zvuků a magnetickými kartami. Děti se seznamují s přírodou poslechem příběhů Vendulky a Vítka, opravují pomocí obrázků a povídání popletené příběhy.

Názornou didaktickou pomůckou je Zoologický atlas, který je rozdělen na 15 tematických částí. Detailně děti seznamuje s vývojem a průřezem organismů.

K dalším pomůckám pro seznamování dětí s přírodou patří ruční digitální Mikroskop II Celestron. Děti tak mají možnost nahlédnout do málo známé oblasti miniaturního světa. V mateřské škole je vhodné vyčlenit místo pro přírodovědný koutek, kde si děti hrají na malé přírodovědce a mohou zkoumat pomocí sady trvalých preparátů ze zoologie, botaniky a lidského těla. Koutek je dobré doplnit dřevěnými stavebnicemi a přírodninami k oblíbené hře s figurkami zvířátek.

Doplňkem k didaktickým materiálům může být polymerová hmota Polyfoam, se kterou děti mohou modelovat, a pomocí forem tvořit postavy zvířat. Obdobná verze modelovací hmoty je druh vyráběný doma z vody, mouky a sypkých prášků pro přípravu nápojů. Dá se barvit potravinářskými barvami, je vhodná pro práci s nejmladšími dětmi.

V novém tisíciletí se v předškolním vzdělávání setkáváme s novými didaktickými technologiemi a vyššími nároky na předávání znalostí a vědomostí. V současnosti už i v mateřských školách děti mohou pracovat na interaktivní tabuli nebo koberci apod. Děti ji ovládají pouhým dotykem, formou hry se učí logicky přemýšlet, aktivně se zapojují a učení je

pro ně takto zábavné, lépe udrží pozornost. K tabuli je možné doplňovat software s výukovými programy. Jedním z používaných interaktivních programů jsou Barevné kamínky – Hrajeme si a učíme se.

2.10 Environmentální výchova – prostředky k výuce o ohrožených zvířatech

Dle Librové (2003), je cílem environmentální výchovy vychovat člověka se zájmem o přírodu, s touhou poznávat ji a potřebou aktivně ji ochraňovat. Člověk je schopen bohatého života docíleného skromnými prostředky, aniž by se cítil o něco ochuzen. Tento přístup se nazývá environmentální senzitivita.

V předškolní výchově je nejčastěji využíváno těchto prostředků k ekologické výchově:

- Tematické celky, dílčí projekty, specifické výukové programy
- Námětové a simulační hry
- Didaktické hry
- Práce s obrázky, diskuze, narativní metody
- Vycházky do přírody a její pozorování (Nejefektivnější způsob seznamování s přírodními zákonitostmi, poznávání všemi smysly. Důraz je kladen na přímý bezpečný kontakt s přírodou, zahrnuje také dětské bádání)
- Pohádky a příběhy (čtení, vyprávění, dramatizace)
- Evaluace jednotlivých projektů a témat

Předškolní environmentální výchova zahrnuje také tyto další formy výchovy s dalšími prostředky seznamování se zvířaty (mimo výše uvedené výchovy školní):

- Výchova rodinná – je pro dítě nejpřirozenější, dítě napodobuje vzory chování v rodině, vztahy mezi rodiči a dětmi. Spolupráce s rodinou je v mateřských školách většinou velmi dobrá (výlety s rodiči, popř. společně s MŠ, tvoření s rodinou, slavnosti, úkoly pro předškoláky)
- Výchova mimoškolní – organizace a zájmové skupiny, kroužky, pobytové akce, veřejná výchova (ekocentra, muzea, ZOO), veřejné sdělovací prostředky
- Sebevýchova – sebepoznání, autoregulace a zpětná vazba

2.11 Metody a možnosti pozorování

V místě předškolních zařízení je ve velké většině k dispozici možnost vycházek na okolní louky či do lesů, lesoparků. V případě dobré spolupráce s rodiči nebo ekocentry se nabízí možnost návštěvy ZOO či podniknout pohádková putování po širším okolí bydliště. Další inspirace pro putování a výlety lze najít v publikacích *Poznáváme Lužické a Žitavské hory* (Hentschel, Modrá 2005), *Pohádková putování v Lužických horách* (Modrá, Modrý, 2005), *Ekologická výchova nejmenších a malých* (Čížková, 1996).

Strejčková (1998) uvádí, že prvotním zájmem je poskytování dostatečného množství kontaktů s přírodním děním. Pouze na základě vlastních zkušeností a prožitků se v budoucnu mohou rozvíjet poznatky získávané už jen řečí, písmem, obrazy.

Cílem projektů je:

- Umožnit dětem více aktivního pobytu v přírodě se zřetelem na vlastní prožitky a fantazii, tvořivost
- Zapojit děti do péče a ochrany životního prostředí a svého zdraví
- Celoročně využívat školní zahrady a nejbližšího přírodního prostředí a spolupodílet se na jeho tvorbě a ochraně (v rámci možností)
- Seznamovat děti s domácí ekologií

Nejdůležitější je učit vlastním příkladem, a to tak, aby si děti uvědomovaly, že jsou součástí přírody, stejně jako je příroda součástí této planety a že svým jednáním ovlivňují okolní prostředí. Účelem není dětem jen říkat, co je špatné či dobré, vhodné nebo nevhodné. Utváření environmentálního citění v dětech by se mělo objevovat při každodenní práci s dětmi. Cílem učitele je seznámit děti s prostředím okolí mateřské školy a vytvářet si k němu pozitivní vztah, vytvářet elementární znalosti o širším životním prostředí.

Vzdělávací nabídka:

- Pozorování blízkého okolí, změn a života v něm:
 - vycházky do lesa a na louky,
 - naučné stezky v dosahu školek,
 - pozorujeme stopy zimního života – „ráj stop“ okolo krmelce,
 - pozorování motýlů na louce a na zahradě,
 - seznamování dětí s přípravami na zimu,
 - pozorování života zvířat v ZOO, v oborách, ekocentrech, návštěvy s průvodcem
 - podporovat organizace, které se věnují ochraně šelem (finanční sbírka, materiální pomoc – např. pro útulek).

- Seznamovat děti s lesními zvířaty a obyvateli louky:
 - práce s fotografiemi, encyklopediemi, obrázky, dětskými publikacemi, interaktivní tabulí, internetovými zdroji,
 - návštěvy lesa, louky, chovných obor, ekocentra, ZOO, muzejní expozice,
 - hra s maskami zvířátek,
 - seznamování s trofeji, přírodními vzorky (kůže, rohy, zub, rohovina apod.),
 - přednáška odborníka (správce obory, myslivec, ekocentra, ZOO),
 - pozorování hmyzu (pasti ze sklenic, sítky, hmyzí hotely, lupy, atlasy),
 - sluchová cvičení (práce s CD nahrávkami, internetovými, tiché chování v lese).
- Seznamování s přírodními materiály:
 - hmatové stezky,
 - výtvarné činnosti,
 - „Lesní dům“ – vytvořený z donesených přírodnin z lesa, podobně jako patra domu obývají různé zvířecí a rostlinné rodiny jednotlivá patra lesa (ve sklepě – v půdě žijí drobní živočichové a hmyz, v přízemí – žijí lesní zvířátka, v patře – na stromech pobývá např. veverka a sojka, dle podmínek oblasti),
 - domečky pro zvířátka.
- Praktické otázky:
 - pomáhat pečovat o okolní prostředí (starat se o zvířata, příkrmování v zimě, neodhazovat odpadky, třídit odpad),
 - chovat se tiše a ohleduplně,
 - vytváření stop ze sádky, z hlíny,
 - podporovat očkování domácích mazlíčků,
 - podpora vyvěšování speciálních budek pro netopýry, spolupráce se záchrannými stanicemi (návštěva tzv. netopýří noci s rodiči),
 - založení motýlí louky (podpora přirozeného biotopu, stavba hmyzího hotelu), pozorovat ve třídě, jak se líhne motýl – sada „Motýlí zahrádka“ lze zakoupit,
 - naučit se chodit v nerovném terénu, po lesních cestách, vnímat přírodu, různorodost.
- Kognitivní činnosti (vyprávění, objevování, kladení otázek a hledání odpovědí):
 - pohádky čtené a vyprávěné,
 - hmatová, sluchová a vonavá pexesa,
 - didaktické hry (zvířata na lovu – zjišťujeme a poznáváme čím se vlastně živí, pomocí obrázků, plyšových zvířat a vyznačené stezky vybraného živočicha),
 - Kimova hra (varianty Co chybí?, Co se změnilo?) – I s obrázky, s nalezenými

přírodninami,

- hra Na stopaře (hra v lese, nejen stopy ve sněhu nebo v blátě prozradí živočicha, děti si všímají také stop trusu, odřené kůry, okousané keříky, otvory v zemi, dutiny stromů, prázdné pelíšky, shozené parůžky, části kostry,
- smyslové hry (Kdo je to?, hra Na slepou housenku),
- výtvarné činnosti: tvoření se slaným těstem (motýlí kukly), tvrdnoucí hlíny – sádry (odlitky), otisky listů – „motýlek“,
- experimenty (práce s dalekohledem, nahrávky zvířat, nákresy pozorovaného, fotodokumentace jednoduchým přístrojem).

Projekt pozorování a seznamování s přírodními zákonitostmi je dlouhodobý, v průběhu projektu se vytváří podmínky ke spolupráci s rodiči. Na realizaci se podílejí učitelky ze třídy, případně učitelka, která konkrétní projekt vypracovala. V průběhu realizace si všímáme dětí, toho jak se děti projevují, jak se zapojují, jak je činnosti a aktivity baví a jak reagují. Zpětnou vazbou jsou nejčastěji rozhovory s dětmi, pracovní a výtvarné výtvary dětí.

3 METODIKA

První část práce zahrnuje shromažďování materiálů, rešerše literatury z učitelských knihoven MŠ Pastelka a MŠ Špičák – Východní v České Lípě, z Městské knihovny Česká Lípa a zapůjčené literatury z osobních knihoven učitelek. Studium bylo zaměřeno na oblast ekologických center, nabídky a programů blízkých ZOO či zooparků a chovných obor, metodik a naučných materiálů ekocenter, materiálů o environmentální výchově v PV, seznámení a studium s obsahem RVP PV, využity byly i rozsáhlé internetové zdroje. Dalším zdrojem byly konzultace s pedagogy mateřských škol, zprostředkované rozhovory se zástupcem Odboru životního prostředí Č. Lípy –referentem rybářství a myslivosti Ing. Jakubem Máslo a p. Jaroslavem Tatarkovičem, odborníkem z obory ve Skalici u Č. Lípy. Proběhla konzultace s ekocentrem Mrkvička v Liberci ohledně dostupných a vhodných materiálů k danému tématu.

Výzkum se skládal ze dvou částí, první byl formou internetového dotazníku a druhý formou individuálních rozhovorů s dětmi.

První dotazníkový výzkum byl prováděn prostřednictvím internetových stránek www.surveymonkey.com. Dotazníkové šetření bylo anonymní. Výzkumným souborem byly pedagogové z mateřských škol. Prostřednictvím dotazníku odpovědělo celkem 35 dotazovaných. Dotazník se skládal ze 14 otázek. První část dotazníku obsahovala otázky ohledně mateřské školy a informace o respondentech (počet obyvatel, věk respondentů, praxe). Ve druhé části byly získávány informace ohledně seznamování se zvířaty (o jakém zvířeti toho vědí děti společně s pedagogy nejméně a naopak nejvíce). Ve třetí části odpovídali respondenti na otázky týkající se materiálů, druhů literatury, prostor byl i pro náměty a návrhy týkající se podoby a provedení této části výzkumu.

Na základě získaných a zjištěných dat a materiálů byl vytvořen daný výukový program pro PV. Obsah programu je doplněn o různé ilustrace, fotografie z uvedených MŠ (se souhlasem rodičů k uveřejnění), pracovními listy pro děti a vlastními či získanými pohádkami a vyprávěními. Vzdělávací nabídka pro děti byla vytvořena na základě poptávky po určitém druhu vzdělávacích materiálů, konzultací s pedagogy a nativních rozhovorů s dětmi v předškolních zařízeních v České Lípě.

4 VÝSLEDKY

4.1 Výukový program Kamarádi z lesa a louky

Pro potřebu environmentální výchovy a seznámení dětí s vybranými druhy ohrožených živočichů byl vytvořen program Kamarádi z lesa a louky. Program má sloužit jako metodický materiál pro pedagogy a rodiče, ověřit vybrané metody přímo v praxi (v MŠ Východní v České Lípě ve spolupráci s paní učitelkou), ověřit dané techniky při seznamování dětí s přírodou v předškolním vzdělávání. Cílem je vybudovat u dětí základní elementární znalosti o okolním světě, zprostředkovat sledování a pozorování s poznáváním rozmanitostí v přírodě.

Téma programu: Kamarádi z lesa a louky (Záměr: ...koho v lese neznáš?)

Věková skupina: 2,5 – 7let

Oblasti PV:

Hlavní oblastí vzdělávání v rámci projektu: DÍTĚ A SVĚT

Získat poznatky o zvířatech a rozšířit znalosti dětí o jejich životě v přirozeném prostředí.

Vytvoření koutku: „Náš les a louky“ ve třídě MŠ.

- Cíle:
 - seznámit děti s blízkým přírodním okolím,
 - vytvoření pozitivního vztahu k přírodě,
 - vytvořit si elementární znalosti o širším přírodním prostředí.

Oblast:

Pohybová:

- Zaměřit se na rozvoj hrubé a jemné motoriky
- Otužování dětí pravidelným pohybem venku
- Vštěpování zdravotních návyků
- Zařadit vhodné zdravotní cviky pro děti – jóga pro děti, cvičení s říkadly, cvičení s CD

Jazyková:

- Rozvíjet a prohlubovat slovní zásobu
- Podporovat komunikativní dovednosti
- Zařazovat jazykové chvilky, grafomotorická cvičení, dechová a artikulační cvičení

Poznávací:

- Zaměřit se na rozvoj poznávacích schopností
- Nabízet dětem činnosti podporující dětskou zvědavost
- Učit děti dívat se kolem sebe, rozvíjet poznatky o živé i neživé přírodě
- Pozorovat blízké prostředí, změny a život v něm
- Seznámit děti s lesními zvířaty
- Kognitivní činnosti (vyprávění, objevy, kladení otázek a hledání odpovědí)
- Seznamování s přírodními materiály
- Praktické ukázky a činnosti

Estetická:

- Seznamovat děti s různými výtvarnými a pracovními technikami
- Učit vnímat přírodní krásy a bohatství, mít radost z poznání, nových znalostí
- Zařazovat hudební činnosti s rytmiizací a hrou na tělo, HPH

Sociální:

- Umět komunikovat s dospělými
- Chovat se kamarádsky, pomáhat si, umět se dělit
- Dodržovat smluvená pravidla

Pracovní a grafomotorická:

- Rozvíjet sebeobsluhu dětí, samostatnost
- Zařadit trojhranný program – pastelky, tužky
- Umět po sobě uklidit hračky, hrací koutky
- Rozvíjet fantazii (stavby lesa a zvířat z lega, dřevěných kostek)

Průběžné vzdělávací cíle:

- Adaptovat se na nové prostředí
- Akceptovat režim dne
- Vytvořit prostředí vzájemné důvěry a podpory
- Rozvíjet sociální empatii
- Zapojení dětí do aktivit a společných činností
- Pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (starat se o zvířata)
- Vnímat různorodost a rozmanitost přírody

Organizace činností:

- skupinová
- prostorová – třída, pobyt v lese, na louce, v přírodě, v ZOO, na školní zahradě, organizovaných akcích s přírodní tematikou

Program je dlouhodobý, na realizaci se podílí vždy 2 a více učitelek. Do programu se v rámci možností zapojují rodiče a přátelé MŠ, místní ZŠ. Zpracovávána je průběžná evaluace – reakce a projevy dětí, zpětná vazba (výtvarné a pracovní činnosti dětí), zapojení dětí.

V rámci programu bylo vytvořeno pět konkrétních projektů, které uvedené cíle naplňují. Projekty byly realizovány na výše uvedené MŠ, zúčastnilo se od 12 – 25 dětí ve věku 2,5- 6let. Projekty byly plněny od dubna 2015.

Hlavní úkoly projektů:

- Vypracovat témata dětem blízká a zajímavá.
- Projekty tvořit v souladu s RVP PV
- Vytvářet u dětí pozitivní vztah k přírodnímu prostředí
- Seznamovat děti s přírodním prostředím v okolí MŠ a dostupném okolí v místě bydliště, zapojit rodiče
- Evaluovat projekty, sledovat reakce a názory dětí

4.1.1 Jednotlivé projekty v rámci výukového programu

Výukový program pro děti je zaměřen na 5 druhů méně známých divoce žijících ohrožených živočichů. Pro vlastní výukovou činnost byly tedy vytvořeny projekty:

1. Projekt Rys ostrovid
2. Projekt Modrásek očkovaný
3. Projekt Vlk obecný
4. Projekt Netopýr velký
5. Projekt Zubr evropský

Projekty mají seznámit děti se životem těchto živočichů, s jejich podobou, prostředím kde žijí, jak je chránit. Vždy bude na učitelích, jakým způsobem environmentální výchovu do mateřských škol zavedou. V minulosti se předškolní vzdělávání environmentální výchově věnovalo jen okrajově, nyní se situace mění. Je kladen důraz na budování přírodovědných koutků a kvalitně vybavených zahrad, využití přírodních materiálů, dostatek pobytu dětí v přírodě. Dobrým příkladem může být MŠ Pastelka v České Lípě, která na

environmentální výchově spolupracuje i se základní školou ZŠ Partyzánská Česká lípa. Průběh činnosti je znázorněn na obrázku č. 1, kde jsou jak děti z MŠ tak i jejich průvodci ze ZŠ, kteří mají převleky lesníků.

Dle Strejčkové (1998) není chybou, když dítěti od narození poskytneme dostatek pobytu v přírodě, a jen ohlídáme, aby nedošlo k náhodným nevratným škodám u dítěte i přírody. Stále více učitelů využívá této alternativy ve výchově. Pobyt v přírodě rozšiřuje okruh dětských zkušeností, seznamuje děti s rozmanitostí biotopů, pohybují se jinak než na hřišti, zlepšuje se jejich fyzická zdatnost, vnímavost, samostatnost. Děti se učí mít rády přírodu, hledají a budují si k ní kladný vztah. Získávají úctu k životu a učí se respektovat svět kolem sebe i sebe sama.

Z těchto důvodů je více než vhodné dětem vytvářet kladný vztah k přírodě, učit je o ni pečovat a jak se v ní chovat. V přírodě je posilována tělesná a psychická odolnost, podporován sociální a empatický rozvoj, manuální dovednosti. Pobyt v přírodním prostředí posiluje imunitu, podporuje komunikační schopnosti, kreativitu, fantazii, vytrvalost a schopnost soustředit se. Velmi záleží na osobním vzoru učitele, jeho postojích. Téma pobytu dětí v přírodě není ničím novým, v 19. století ho propagoval také *L. N. Tolstoj*.

Obr. č. 1 Environmentální výchova MŠ Pastelka a ZŠ Partyzánská (foto: archiv MŠ Pastelka)

Dalším důležitým faktorem celého výukového programu environmentální výchovy je spolupráce s rodinou. Na základě dobré spolupráce s rodinou se snažíme získat rodiče, aby své děti vedli i doma k pochopení zákonitostí a ochrany přírody. Naplňujeme tak záměry RVP PV.

K tomu jsou osvědčené společné akce a aktivity s rodinami, např.:

- Den stromů
- Den zvířat
- Den Země
- Den rodiny a maminek
- Recyklohraní , sběr surovin
- Výlety a vycházky do okolí, cyklovýlety
- Zvířátko ve školce, besedy s myslivcem – příkrmování v zimě
- Tvořivá odpoledne (výroba krmítek, hmyzího domečku, péče o okolí školky
- Společná odpoledne s rodiči – pozorování přírody
- Nástěnky

K další nabídce vzdělávacích činností patří výběr učebního materiálu. Vedle názorných příkladů v přírodě patří dostatek názorných a učebních pomůcek k důležitým artefaktům při předávání potřebných vědomostí a znalostí. Je důležité, aby byl pedagog pečlivý při přípravách k výuce, měl dostatek materiálu k danému obsahu výuky, sledoval novinky v odborných metodikách a tiskovinách, doplňoval a inovoval didaktické pomůcky (knihy, atlasy, hry, nové pohádky, oblíbení hrdinové, obrazový materiál, pedagogické věno, autoři dětských písniček, formy TV chvilky – jóga pro děti, kresby a modely, interaktivní pomůcky).

Při přípravě na vzdělávání dětí je vhodné vytvořit si tzv. metodický list, který specifikujeme zejména obsah, cílovou skupinu a průběh činností a aktivit konkrétně.

Metodický list obsahuje obvykle tyto části:

1. Oblast: výtvarná, pracovní, hudební činnost, písnička, pohádka, pohybová hra, rekreační
a zájmová činnost (pobyt venku), předmatematické dovednosti, jazykové a rozumové
2. Téma: zahrada, zvířata, život v lese, rybník, ZOO, pohádkoví skřítkové, pohádkové týdny a mnoho dalších námětových možností
3. Věk
4. Cíl
5. Dílčí cíle
6. Motivace
7. Způsob hodnocení
8. Pomůcky
9. Prostředí

10. Popis činností – metodika
11. Závěr
12. Zdroje

Dle RVP PV je důležité dětem zprostředkovávat poznávání naší planety, seznamovat se životem na zemi a vším, co s tím souvisí – je třeba myšlenky EVVO naplňovat, předávat v širších souvislostech. Poznávání světa je pro děti důležité s ohledem na budoucí udržitelný život. Proto je vhodné využívat učení prožitkového, zapojit smyslové vnímání, seznamovat děti s přírodou na základě přijímání poznatků a vytváření vlastních zkušeností a jejich ověřování.

4.1.1.1 Projekt Rys ostrovid

Rys je hodně velká kočka,
ostře vidí jeho očka,
říká se mu Ostrovid,
umí srnce ulovit.
Při lovu se v křoví krčí,
štětinky mu z uší trčí,
podle těch ho poznáš lehce,
ukázat se ti však nechce.

(Salingerová, 2015)

- Rys je největší kočkovitá šelma v Evropě.
- Jeho srst je šedožlutá, s rezavými odstíny, s hnědými, červenočernými skvrnami.
- Na uších má výrazné štětinky („chvostky“), které mu usnadňují orientaci v lese. Na lících má dlouhou smetanovou srst – tzv. licousy. Ocásek má krátký, na jeho konci černou špičku. Má velmi dobrý zrak a také vynikající sluch, kořist dokáže slyšet až na vzdálenost 50m.
- Je výborný lovec.
- Stopy má podobné jako liška nebo pes, jen bez drápků. Ty umí, stejně jako kočka, zatahnout. Díky velkým tlapkám se v zimě neboří ve sněhu.
- Loví hlavně stará a nemocná zvířata.
- Žije ve skalách a lesích, je velmi plachý (Nepřítelem je člověk, rys je ohrožený druh – ve volné přírodě žije necelých 100 ks).

Činnosti s dětmi:

1. Hra „Na stopaře“:

Hru s dětmi naplánujeme během vycházky či výletu s rodiči. Vymezíme malý kus lesa. Motivujeme děti k velmi tichému chování (rys se bojí lidí, stopař se pohybuje velmi nenápadně, v lese nic neničíme, ani násilně neměníme...). Děti seznamujeme s různými typy stop (bobky, okousané stroměčky a větvičky, oškrábané dřevo či kůra na stromě, parůžek, peříčka, srst, kosti). Děti stopy mohou dokumentovat – kreslením, fotografiemi. Nakonec si povídáme o nalezených stopách a pochválíme šikovné stopaře.

2. Výroba stop:

Při vycházkách pozorujeme otisky různých stop. Pomocí sádry si vytvoříme několik odlitků. Hotové odlitky otiskujeme do tvrdnoucí hlíny, modelíny, keramické hmoty, vyrobené modelovací hmoty z mouky apod. Děti si takto mohou vytvořit obrázek, který nalepí na pevný podklad. Nebo si mohou připravit medaile pro šikovné stopaře.

3. Jak rys loví:

Dětem vytvoříme ve třídě či v přírodě překážkovou dráhu. Při jejím zdolávání děti potkávají obrázky nebo modely zvířat. Úkolem dětí je zapamatovat si co nejvíce zvířat. Starší děti komentují, co rys opravdu loví, která zvířátka jsme na vycházkách mohli potkat. Hodnotíme, které děti si zapamatovaly co nejvíce zvířat a chovaly se opravdu „jako rys“.

4. Centrum atelier:

Kreslíme a malujeme rysa, pracovní listy na téma rys.

5. Centrum hudby:

Samsonův hudební zvěřinec – str. 22 „O rysím kožíšku“ (s notovým záznamem doplněný akordy, seznamuje děti jednoduchou textovou formou a milou melodií, proč člověk rysovi škodí). Na str. 26 „Rysí“ píseň dětem rysa popisuje a vystihuje podstatu vysokého stupně ohrožení. Další milá písnička „Madla a Ťap“ připomínají děj filmové pohádky o lesních zvířatech a kamarádství fenky Madly a rysího kocourka Ťapa.

6. Výroba masky rysa.

7. Rozhovory s dětmi nad obrázky a encyklopediemi, práce s multimediálními prostředky (mapa výskytu, fotopasti – České noviny, Ekolist, referáty apod.).

8. Návštěva ZOO (v rámci výuky, popř. výlet s rodiči).

4.1.1.2 Projekt Modrásek očkovaný

Motýlku Modrásku,
mám jednu otázku:
Kdepak své děti máš,
Proč s nimi nelítáš?
Motýlí samička naklade vajíčka,
Z nich vylezou po chvíli housenky motýlí.
Chroupají lupení, v kuklu se promění,
Z ní potom do světa motýlek vylétá.

(Salingerová, 2015)

- U modrásky převažuje na křídlech barva hnědá, šupinky odráží světlo, a tak motýlek vypadá jako jasně modrý, na spodní straně křídel má jednu řadu oček.
- Má 6 nohou a 2 tykadla.
- Motýlek vidí barevně.
- Je podobný modrásku bahennímu.
- Housenky se živí krvavcem toten.
- Housenky krmí mravenci (rod Myrmica).
- Vývoj motýla je dlouhý cca. 330dní, žije však velmi krátce – 10dní.
- Je velmi ohrožený, protože ubývá neobdělávaných luk a pastvin. K životu potřebuje vlhké louky s výskytem krvavcem toten, vikve ptačí, kypreje vrbice a mraveništ.

Činnosti s dětmi:

1. Vycházka za motýly:

Při letní vycházce na louky děti mají možnost pozorovat život hmyzu, motýlů. Bereme si s sebou různé lupy, sít'ky, pinzety, kelímky, atlas. Děti na louce hledají různé druhy bezobratlých. Pozorují rozdíly mezi jednotlivými druhy. Vysvětlujeme vzájemné vazby mezi živočichy. Děti vedeme k šetrnému lovu a na závěr všechny hmyz pustíme na svobodu.

2. Didaktická hra „Opylování květin“:

Hrou dětem vysvětlíme, proč se některé květiny a motýly potřebují, jak motýli květiny opylují. S dětmi z barevného kartonu vyrobíme květiny nebo si je děti mohou namalovat. Každé dítě má svou vlastní květinu. Do

středu květiny dolepíme plastový kelímek. Hru hrajeme na školní zahradě, ale i ve třídě. Do kelímku nalijeme ovocný džus (nektar) a do okvěti umístíme několik kuliček barevného popcornu (pylová zrna). Dětem rozdáme brčka. Úkolem dětí bude nasát nektar (stačí jeden doušek) a přenést na další květ – kuličku (a tak květiny opylovat).

3. Voňavé domečky:

Další didaktická hra, která rozvíjí čich: umístíme do skleniček, pytlíků, malých krabiček vždy dvojice stejných bylinek. Děti čicháním hledají stejné vůně. Byliny si mohou osahat, promnout a prohlédnout. Sklenky si na dně pro jistotu označíme. Děti si hrají „na motýlky“, kteří hledají svou květinu.

4. Sejeme „Motýlí louku“:

Potřebujeme směs semínek pro motýlí louky, vymezený prostor na školní zahradě bez drnů a trávníku. S dětmi se o louku staráme od počátku pěstování. Hru motivujeme hrou na zahradníky, dětem vysvětlíme, proč květiny netrháme a kosíme jen 2x do roka (aby housenky motýla stihly vyrůst). Děti květiny pozorují, kreslí, zalévají, fotografují, hledají v atlasech rostlin. Tvoříme s dětmi herbář.

5. Didaktická hra „Co housenka potřebuje?“:

Práce s obrázky, děti ve třídě sbírají a popisují jen správné obrázky (květina, louka, mravenci...).

6. Centrum atelier:

Práce s modelovacími hmotami (slané těsto, hlína, tvrdnoucí hmota, modelovací písek) – děti modelují jednotlivá stádia motýlka (vajíčko, housenka, kukla – hmotu zabalíme do listu, motýl- kuklu z lístku vybalíme a doplníme detaily z přírodnin). Pracujeme také s přírodními barvivy posbíranými při vycházkách – květiny, lístky. Pomocí paličky otiskujeme barvy na plátno či šablony motýla ze čtvrtky. Kreslíme a malujeme motýly, vytváříme frotáž nebo koláž. Děti pracují s vytvořenými pracovními listy na dané téma.

7. Stavby motýla z mozaiky, plastové stavebnice Žako, přírodnin.

8. Centrum hudební:

Děti vymýšlí píseň pro modráka – hra na hudební a Orfovy nástroje,

rytmizace. Tančíme s motýly (s relaxační hudbou).

9. TV chvilka:

Jóga pro děti – cvik motýl (cvik vychází ze sedu, děti pomalu posouvají nohy k tělu po podložce, pomocí rukou spojí chodidla co nejbližší u těla, dbáme na správné držení těla, děti pomalu pohybují nohama tak, aby se kolena co nejvíce přiblížily podložce – motýl mává křídly. Zařadíme také pohybovou hru zaměřenou na orientaci v prostoru. Děti na smluvený pokyn létají po vymezeném prostoru a na daný pokyn usedají zpět na květ. Hru je možné doprovodit hrou na hudební nástroj, nebo vhodnou písní z CD (apod.).

10. Cesta bludištěm:

Dětem vytvoříme bludiště či pavoučí síť. Dítě – motýl se snaží projít cestu bez úhony.

11. Jazyková chvilka:

Nácvik básně – Motýl
Letěl loukou modrý motýl,
až se šťávou z květů opil,
křídly kreslil klikyháky, vyplašil tak čtyři ptáky,
udělal tři kotrmelce, rozbil košík malé včelce,
a pak usnul v kominíčku, ráno mává ke sluníčku.

12. Výlet do ZOO nebo tzv. Motýlího domu (např. společná akce s rodiči do německého pohraničního města Johns Dorf).

4.1.1.3 Projekt Vlk obecný

Nebojte se, netřeste se,
až potkáte vlka v lese.
Pošlete ho radši zpátky,
ať se vrátí do pohádky.

MŠ Kaplická

- Vlk je psovité šelma, podobá se známému psu vlčákovi československému nebo německému ovčákovi.
- Žije ve smečce nebo jako samotář, je to savec. Živí se masem, loví slabé a nemocné kusy, drobné savce, plazy, nepohrdne ani hmyzem a lesním ovocem, v nouzi loví u

lidských obydlí (ovce).

- Má žlutošedou srst s tmavými skvrnami.
- Uši jsou ve tvaru trojúhelníku.
- Žije v lese, je velmi plachý, člověk je jeho hlavní nepřítel, vlk se ho bojí.
- Má výborný sluch a čich.
- Vlkům je historicky přisuzována záporná role (pohádky a bajky, O Červené karkulce, O neposlušných kůzlátkách, O třech prasátkách.). V Ezopových bajkách zastupuje roli hloupého vlka.

Činnosti s dětmi:

1. Cesta vlka:

Pomocí kroužků a pevného lanka dětem vytvoříme cestu přes různé překážky, které vlk zdolává během svých výprav po lese či při lovu. Hru můžeme připravit jak ve třídě, tak i ve volné přírodě. Cesta pro děti bude zajímavější vytvořením opravdu zřídka používaných překážek kudy lanko promotáme (papírová krabice, netkaná textilie, stůl, židle, trám, sloupek, strom, pařez, mech, potok, kláda, kameny, nafoukané listí apod.).

2. Vlk láká kůzlátka:

Děti rozdělíme na dvě skupiny – kůzlátka a vlky. Kůzlátka drží bonbon pro šikovného vlka, který kůzlátka povídáním a předváděním zaujal a spletl, že si myslelo, že je to maminka. V další hře skupiny vyměníme.

3. Ke komu patří?:

Potřebujeme zalaminované obrázky partnerských dvojic různých druhů zvířat. Dětem je upevníme na záda (provázek, stuha, lepicí páska). Děti musí podle shodně vydávaných zvuků přijít na to, kdo je jeho partner. Hra je zaměřená na spolupráci v kolektivu.

4. Projdi kolem vlčího doupěte:

Protože děti vědí, že je vlk velmi plachý, musí nepozorovaně okolo spícího vlka projít. Překážkou na cestě mu budou různě poházené věci, které mohou vydávat zvuk (zavěšený zvonek, zmačkaný papír, seno, igelit, písek, větve apod.). Děti musí dojít ke smluvenému cíli – svému domečku.

5. Zvukové pexeso:

Vlk má velmi dobrý sluch, proto rozezná stejné a odlišné zvuky. Vytvoříme si z prázdných krabiček od vajíček, sirek, krémů pomocí různých náplní dvojice se stejnými zvukovými vlastnostmi (kovová

krabička s rýží, papírová s hoblinkami, plastová se špendlíky atd.), děti hádají se zavázanýma očima stejné dvojice zvuků.

6. Hudební centrum:

Samsonův hudební zvěřinec (písničky z večerníčků Václava Chaloupka) – Kde je vlku vlkem vlk. Znamý hudebník Jaroslav Samson složil písničku o vlkovi, kde vtipným odlehčeným textem děti seznamuje s historickými předsudky o vlkovi. Vhodným hudebním tématem je malý muzikál pro děti zpívaný dětmi:

O Červené karkulce, autorů: Z. Svěráka a J. Uhlíře.

7. Jazyková chvilka:

Říkanka s pohybem O vlkovi a lišce
Sedí vlk u lesa, (turecký sed)
kouká na nebesa (naznačíme pohyb hlavou nahoru, ruku u čela)
Bříško kručí, už má hlad (dětí si dlaní hladí bříško)
Kdy jen bude obědvat? (pokrčení ramen)
To však neví ani liška (otáčení hlavy vlevo vpravo)
Ta má taky placku z bříška (dětí si dlaň položí na bříško)
A tak sedí vlk i liška (narovnáme záda)
přemýšlí, zda stačí šiška (hlavu do dlaní)
Když pak vidí, kde je šiška (otáčení hlavy do stran)
Pomyslí si to je výška (v sedu upažit obě ruce)
A tak radši místo šišky (stoj, děti utvoří dvojice)
půjdou spolu lovit myšky (chůze ve dvojicích v kruhu)
(www.predskolaci.cz/Pospíšilová, Hubená)

8. Dramatizace pohádky:

O Červené karkulce, O neposlušných kůzlátkách, O třech prasátkách.

9. Společné tvoření s rodiči:

Vyrábění domečků pro prasátka z přírodnin, lepení postavy vlka z klacíků, samorostů, mechu apod.

4.1.1.4 Projekt Netopýr velký

Jeskyně je tmavá díra,
v ní najdete netopýra.
Hlavou dolů visí, spokojeně spí si.
Probouzí se, když se smráká,
hlad ho na noční lov láká.
Vyšle tiché signály, čímž potravu odhalí.
Můry, brouky chytá rád, v létání je akrobat.

(Salingerová, 2015)

- Netopýr se podobá myšce.
- Bříško má šedobílé, barva tělíčka je hnědá, pokrytá srstí.
- Netopýr velký je největším netopýrem v Evropě.
- Netopýr se orientuje pomocí sluchu a signálů odražených od věcí a překážek, lovené kořisti (vysokofrekvenční signály – echolokace, stejně umí „poslouchat“ i velryby, člověk tyto signály nevnímá). S ostatními netopýry si povídá pištěním, vrzavým nebo skřípavým zvukem.
- Svou rodinu poznává čichem.
- Okolí vidí jen černobíle.
- Loví hlavně hmyz, loví navečer nebo v noci, většinou za letu (ale umí i běhat a lézt). Netopýr potřebuje hodně jídla (sní 1/3 své váhy, váží 30g).
- Netopýr v zimě spí, schovaný v jeskyni, sklepech, podzemí. Na jaře se probudí, samičky s mláďaty v létě přebývají pod střechami na teplé půdě či v kostelních věžích. Mláďata se živí mateřským mlékem, jsou to savci. Samečci žijí sami v kmenech stromů nebo ve štěrbinách a skulinách na domech.
- Netopýři jsou u nás spojeni s tajemnem a magickými vlastnostmi.
- Hlavním nepřítelem pro netopýra je člověk (kácení, zateplování, chemie na polích, větrné elektrárny, úpravy biotopů, regulace toků). Nepřítel v přírodě nemá mnoho – může ho ulovit kočka, kuna, sova.

Činnosti s dětmi:

1. Sluchová hra: Kde je netopýr?

Děti sedí v kruhu, jedno vybrané dítě je schované. Učitelka vybere dítě v kruhu, to bude představovat netopýra. Děti si v kleku na patách schovají

hlavu na kolena. Schované dítě přijde zpět, postaví se do středu kruhu a osloví netopýra: Kam se schoval netopýr? Vybrané dítě vydává zvuky netopýra, dítě ve středu kruhu hádá kdo je netopýr – vysloví jméno dítěte netopýra.

2. Didaktická hra: Jak netopýr loví?

Vybranému dítěti zavážeme oči, ostatním dětem rozdělíme úlohy (podle figurek, obrázků představují různé druhy hmyzu, netopýřích překážek). Netopýr loví – ptá se a čeká na odpověď. Děti mu odpovídají názvem obrázku či figurky, na základě odpovědi se netopýr k dětem vydává nebo se naopak překážkám vyhýbá.

3. Didaktická hra: Co se změnilo?

Děti na obrázku netopýřího teritoria hledají změny (nenalepená koláž, interaktivní pomůcky – odebrané části obrázku, posunuté detaily, změny barvy a tvaru, změny počtu, velikosti apod.).

4. Společná návštěva eko-akce s dětmi a rodiči:

Den Země (v rámci městského muzea, ZOO, ekocenter s připravenými centry aktivit):

Lesní pexeso, Lesní rodiny, Poznej stromy, Lesní svět, Šetři přírodu – I třídění, Výstava – Ochrana přírody v Libereckém kraji, Tvůrčí dílny, Hraní nejen se zvířátky, Ukázky myslivosti apod.

5. Skládanka netopýra z papíru: www.layers-of-learning.com/origami-bats

6. Společné tvoření s rodiči:

Budka pro netopýra. (náměty v ekoporadně, budka se umísťuje do výšky cca. 3m, nejlépe na jaře, v bezpečí před kočkami).

7. Pracovní list: Kde může bydlet netopýr?

Děti na foto přírody či městského prostředí lepí černé obrázky netopýrů – určují, kde může netopýr najít úkryt.

4.1.1.5 Projekt Zubr evropský

Tráva už se protahuje, narovnává záda,
po obloze pokukuje, sluníčko má ráda.
Jdu si, chodím tiše, někdo za mnou dýše,
funí, dupe, je to obr – páni !, je to zubr.
Travička mu jede, les mu není cizí,
tak jak se tu objevil, stejně rychle mizí.

Neznámý autor

- Zubr je velmi velký savec, mohutný býložravec (váží 500- 1000kg, délka těla je 250- 350 cm, ocas je cca 80 cm dlouhý). Živí se hlavně listím, ale také se pase.
- Poslední volně žijící zubr byl zastřelen 9. 2. 1921.
- Má krátké rohy, hnědou vlnatou srst, býci mají na krku mohutnou hřívu, na konci ocasu mají štětku.
- Přežil díky snaze zoologických zahrad ve 20. letech, a také díky chovu v polském Bělověžském pralese.
- Preferuje bažinaté lesní porosty, lužní lesy, otevřené prostory s dostatečným travním porostem.
- Býci při střetech na sebe narážejí s obrovskou silou hlavami, rohy používali pouze na obranu před vlky.
- Říje začíná na podzim v říjnu, po 9. měsících se rodí jedno mládě.
- Mládě se brzy začíná samo pást, přesto pije mateřské mléko 6 měsíců.

Činnosti s dětmi:

1. Kimova hra:

Před dětmi je rozloženo na podložce několik druhů lučních rostlin a listů stromů, s dětmi si je popíšeme a pojmenujeme, potom je na krátkou dobu zakryjeme látkou, děti se nedívají – učitelka 1druh odebere a děti hádají, která rostlina chybí.

2. Didaktická hra: Čím se živí zubr?

Děti po vyznačené cestě ve třídě, na zahradě sbírají jen věci nebo obrázky zubrovy potravy, nakonec hodnotíme správný sběr.

3. Hra: Silný zubr

Děti vyznačeným směrem tlačí čelem po zemi plastovou kostku směrem k cíli.

4. Sluchová hra: Vedoucí zubr

Vybrané dítě hledá po lese či ve třídě své společníky ze stáda podle zvuků, které vydávají ostatní děti. V lese žije mnoho druhů zvířat, zubr musí najít jen další zubry (jako savec žije ve společenství).

5. Stopovaná:

Děti ve třídě hledají zubří stopy (srst, ulomené větve, tráva, paznehtíky, listy), hra je omezena časovým limitem.

6. Kde zubr bydlí a žije?:

Společné tvoření s dětmi, stavíme louku, les, kopce, údolí apod. z přírodnin (větve, kameny, písek, štěrk, mech, listí, tráva, plastový táč, krabice jako podložka, miska s vodou jako rybník aj.).

7. Jóga pro děti:

Nácvik hlubokého dýchání, nádech nosem, výdech ústy, rovný stoj, pevně zafixovaná chodidla, dupání, otáčení hlavy, klek ve vzpěru – tlučení dlaněmi o zem (hřmot při býčích soubojích).

8. Hry s kamínky:

Kamínková mozaika (vtlačujeme kamínky do uhlazeného písku, jílu, do sádky i do mokrého betonu, děti skládají tvar zubra).

9. Jazyková chvilka:

Rytmizace slov spojených se zubrem (děti opakuji slova a rytimizují hrou na tělo, s nástroji, děti mohou opakovat také skupinu slov nebo si slova samy vymýšlí, danou skupinu slov opakuji dvakrát až třikrát).

10. Maňáskové improvizace:

Děti s maňásky zvířátek vypráví, co viděla zvířátka v lese, co jedla, co dělala, koho potkala?

11. Hudební centrum nácvik písni Tragédie pralesní:

Zpěvník *Samsonův hudební zvěřinec* (Lenk, 2005)

12. Porovnávání stop:

Děti porovnávají své stopy a stopy zvířat, výraznou stopu se pokusíme odlít sádkou.

13. Společný výlet dětí s rodiči a MŠ:

Výlet s výkladem oborníka, po domluvené trase, možné na příhodném místě trasy rozdělit – děti pak vyprávějí zážitky z cesty, popisují a porovnávají (obora Židlov, ZOO). Cestu je možné zpestřit putováním Za kouzelníkem z Ralska – úkoly pro děti cestou (poznávání květin, stromů, stavby cestiček, hledání stop, poznávání barev, počítání, rozlišování velký x malý, běhání atd.).

4.2 Metodické listy

Jak bylo již uvedeno, pro vlastní výukovou činnost je vhodné vytvořit si metodické listy, jako pracovní pomůcku pro konkrétní činnosti v rámci výuky.

4.2.1 Metodický list k projektu Rys ostrovid

Oblast: Pohybová hra

Téma: Kamarádi z lesa a louky – Rys Ostrovid

Věk: 2,5 – 7 let

Cíl: Pěstování pohotovosti, rychlosti a obratnosti, smyslu pro kolektiv, pochopení příběhu, poznání rysa a poznávání jeho typických znaků.

Dílčí cíle: Rozvíjet jemnou i hrubou motoriku, psychickou i fyzickou zdatnost, zdravé soutěžení.

Motivace: Vyprávění v komunitním kruhu: Dokázaly byste si, děti, vzpomenout na nějaké přirovnání, ve kterém by se objevila lesní zvířata? Trochu vám napovím: moudrá jako – sova, chytrá jako – liška, hladový jako – vlk, silný jako – medvěd. Vidíte, kolik jsme jich společně našli. Zapomněli jsme však na jedno zvířátko – je to velká kočka, má hnědé a červenočerné skvrny na srsti, která je šedožlutá. Tato kočka velmi dobře – ostře vidí.

Je to rys ostrovid. Rys je zbarvený do šedé barvy se žlutým až rezavým odstínem, na sobě má hnědé až červenohnědé skvrnky. Břicho má rys bělavé, světlejší než srst na hřbetu. Má čtyři nohy, konec ocasu má do špičky a je zbarvený do černa. Jeho uši mají tvar trojúhelníku, na jejich vrcholku jsou černé chomáčky chlupů, kterým se říká chvostky. Máme tady mikroskop a obrázek rysa, společně si zkusíme obrázek rysa pod mikroskopem prohlédnout. Obrázek budeme hodně zaostřovat a zkoumat, budeme tedy na chvíli jako ten náš kamarád rys, který vidí také tak dobře a ostře.

Zrak společně s dobrým sluchem, mu pomáhá k lovení, proto jsou rysové tak dobří lovci.

Obrázky jsme si všichni prohlédli a já vám teď o té rysí kočce povím krátkou pohádku.

O rysovi, který chtěl mít kamarády

Byl jeden rys a ten neměl moc kamarádů, byl opuštěný a neustále pátral po někom, kdo by si s ním alespoň na malou chvilku pohrál. Toulal se lesem. Tu a tam přišel na nějakou kulišárnu. Pokoušel se hrát si s ježkem, ale ten se kamarádit nechtěl, pak to zkusil se šiškou, ale ta se mu po chvilce odkutálela pryč. Tak byl rys ostrovid sám a opuštěný, ale ne na dlouhou dobu. Chtěli byste vědět, jak to s kamarádem rysem dopadlo? Na to se společně můžeme podívat.

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10099270299-madla-a-tap>

Po zhlédnutí pohádky si na rysa v lese zkusíme zahrát.

Způsob hodnocení: Hrubá a jemná motorika, dodržování pravidel, radost ze hry.

Slovní pochvala za šikovnost při hře.

Pomůcky: venku: větve, kmeny, šišky, lana, švihadla v místnosti: lavičky, kužely, švihadla, kostky, obrázek rysa, pracovní listy viz přílohy

Prostředí: Louka u lesa, tělocvična, větší místnost

Popis činnosti:

Jak rys loví:

Dětem vytvoříme ve třídě či v přírodě překážkovou dráhu. Při jejím zdolávání děti potkávají obrázky nebo modely zvířat. Úkolem dětí je zapamatovat si co nejvíce zvířátek. Starší děti komentují, co rys opravdu loví, která zvířátka jsme na vycházkách mohli potkat. Hodnotíme, které děti si zapamatovaly co nejvíce zvířat a chovaly se opravdu „jako rys“.

Závěr: činnost zhodnotíme

Zdroje: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10099270299-madla-a-tap>

4.2.2 Metodický list k projektu Modrásek očkovaný

Oblast: Výtvarná činnost

Téma: Kamarádi z lesa a louky – Modrásek Očkovaný

Věk: 2,5- 7 let

Cíl: Rozvíjení tvořivé fantazie, kreativity a smyslu pro tvar a barvu, posilování vztahů

k přírodě, rozvíjení estetického citu a správného chování v přírodě, zdokonalit se v přesnosti, poznávání modráška a jeho typických znaků

Dílčí cíle: Smyslové a zrakové vnímání, přesné údery kladívkem či kamenem na čtvrtku,

seznámit se s technikou vybarvování pomocí přírodnin.

Motivace: Vyprávění v komunitním kruhu: Jistě mi dáte děti za pravdu, že procházka na louce a na poli je nejen plná zajímavých setkání s obyvateli – hmyz, drobnými zvířaty, kteří se tu vyskytují, ale také rostlin, které tu rostou. Když si lehnete na zem a budete potichu, jistě uslyšíte mnoho různých zvuků... Tak si teď také lehnete a představte si, že na takové louce nebo poli jste

a poslouchajte. *Pustíme CD se zvuky a po nahrávce začneme vyprávět příběh.*

Když budete mít opravdové štěstí, můžete narazit na jedno z ohrožených zvířat – motýla.

Motýl, kterého mám na mysli, se jmenuje modrásek očkovaný. S dětmi si detailně prohlédneme obrázek modráska. Tento motýl má 6 nohou a 2 tykadla. Vidí barevně.

Housenky krmí mravenci. Modrásek k životu potřebuje vlhké louky s výskytem rostlin, které se nazývají: kominíček, vikve ptačí, kypřeje vrbice a mraveniště. Vývoj motýla je dlouhý proces (330 dní) ale žije jen 10 dní. Zajímá vás, jestli je modrásek opravdu celý modrý? Na křídlech má barvu hnědou, šupinky ale odráží světlo a motýl vypadá jako modrý. O modráskovi mám pro vás krátký příběh.

O modráskovi očkovaném, který se zdál být modrý.

Létal si vzduchem jeden motýl, který se jmenoval modrásek očkovaný. Jak si tak létal, všechna zvířátka kolem si myslela, že jeho skutečná barva je modrá. Až když přilétl ke zvířátkům blíž, ta si hned všimla, že ve skutečnosti není vůbec celý modrý. Na křídlech má barvu hnědou a šupinky na nich odráží světlo, a tak vypadá jako jasně modrý. Na spodní straně křídel má jednu řadu oček.

To by ale zvířátka nevěděla, kdyby motýl nepřilétl blíž. Možná že i vy, děti, byste byly jako ta zvířátka.

Chtěly byste si, děti, toho motýlka také prohlédnout takto z blízka, a pak si ho bez pastelek, fix, voskovek nebo temper vybarvit? *Dětem ukážeme video*

<https://www.youtube.com/watch?v=iFt6oXu4lY8a> společně se pustíme do vybarvování motýla.

Po vybarvování se vydáme ven. Na vycházce se z nás stanou detektivové a budeme pátrat po mraveništích. Připomeneme si také, že housenky modrásci krmí mravenci (rod *Myrmica*). Na louce, kde se zastavíme, si ukážeme obrázky rostlin, které modrásek potřebuje – vikve ptačí, krvavec toten

a kypřeje vrbice. Zkusíme se po rostlinách podívat, když je však nenajdeme, zkusíme na louce z rostlin jiných (budeme si představovat, že jsou to rostliny výše zmíněné) udělat pro motýlky květinový salát.

Způsob hodnocení: Dbáme na přesnost úderů a věnujeme nejvyšší opatrnost při zacházení s kladívkem. Všechny výtvary hodnotíme kladně a společnými silami si je vystavíme na nástěnku.

Pomůcky: luční a polní květy (pampeliška, chrpa, zvonek), čtvrtky vel. A3, kladívko/ kámen, CD se zvukovými efekty (včela, vosy, mouchy, vítr), obrázek modráška, video, viz přílohy.

Prostředí: třída (místnost se stolem).

Popis činnosti: Děti si na čtvrtku, na které je předkreslený motýl, umístí volně, dle své fantazie luční květy, čtvrtka se ohne a na ní je poklepáváno kladívkem, či nějakou tvrdou přírodninou např. kamenem.

Po rozevření čtvrtky máme krásně barevného motýla.

Závěr: Společně se jdeme podívat na výrobky ostatních kamarádů.

Zdroje: <https://www.youtube.com/watch?v=iFt6oXu4lY8>

4.2.3 Metodický list k projektu Vlk obecný

Oblast: Hudební výchova – Vlk obecný

Téma: Kamarádi z lesa a louky

Věk: 2,5 – 7 let

Cíl: Radost ze zpěvu, chuť zpívat, rozvíjení slovní zásoby, smyslu pro humor, pochopení žertu v písni, poznání zvířete vlka a dozvědět se o něm nové informace.

Dílčí cíle: Rozvíjet pěvecké schopnosti, výslovnost a artikulaci; dodržování rytmu.

Motivace: Vyprávění v komunitním kruhu: Jestlipak si někdo z vás, děti, vzpomene na pohádky, které se odehrávaly v lese? Perníková chaloupka, víla Amálka, Rumcajs, Manka a Cipísek, známe jich opravdu hodně. A co takhle O červené karkulce? Vzpomenete si na nějaké postavy z této pohádky? Karkulka, maminka, vlk, babička, myslivec. Nás teď ale bude zajímat zvíře, které vypadá jako pes, který se jmenuje vlčák. Je to vlk. Jaký ten vlk v té pohádce je? Je hodný nebo zlý? Zlý a proč? Protože snědl babičku. Myslíte si, děti, že Vás může takový vlk, kdybyste ho potkaly v lese, sníst? Nemůže, protože takový vlk má z vás mnohem větší strach než vy z něho, je velmi plachý a člověk je jeho hlavní nepřítel.

Jak takový vlk vlastně vypadá? Má žlutošedou srst s tmavými skvrnami, má 4 končetiny. Žije ve smečce nebo jako samotář, živí se masem. Má výborný sluch a čich.

Uši jsou ve tvaru trojúhelníku. Studujeme obrázek vlka.

Chtěly byste se naučit o vlku jednu legrační píseň? Tak já vám ji zazpívám a společně se ji naučíme. Po písni si hromadně prohlédneme knihy, ve kterých pátráme po vlkovi, popisujeme jednotlivé části těla, děti sdělují informace, které se o vlkovi dozvěděly.

Způsob hodnocení: Zájem o zpěv žertovného textu, výslovnost a artikulace. Slovní pochvala za naučení písničky.

Pomůcky: Text a noty na klavír, knihy, obrázek vlka, viz přílohy

Prostředí: místnost s klavírem

Popis činnosti: Seznámení s písní (p.uč. zazpívá dětem píseň), cvičení před nácvikem písně (dechová cvičení, gymnastika mluvidel, artikulační cvičení, vytleskávání slov, rozezpívání) nácvik písně, spojení zpěvu s hudebním doprovodem

Závěr: Na závěr si s dětmi zhodnotíme, jak se nám píseň líbila a jak se nám povedlo se jí naučit.

Zdroje: Samsonův hudební zvěřinec (Lenk, 2012).

4.2.4 Metodický list k projektu Netopýr velký

Oblast: Pracovní výchova

Téma: Kamarádi z lesa a louky – Netopýr velký

Věk: 2,5 – 7 let

Cíl: Poznávání vlastností pracovního materiálu a dovednosti při zacházení s ním, zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky, znát lépe netopýra jeho typické znaky

Dílčí cíle: Procvičovat koordinaci prstových svalů při tvoření a práci s lepidlem a nůžkami, podnítit děti k tvořivému myšlení, rozvíjet estetické cítění.

Motivace: Vyprávění dětí v komunitním kruhu: Dokázaly byste si, děti, vzpomenout na nějaké zvíře, které žije v zimě v jeskyni, ve sklepech nebo v podzemí, lítá hlavně v noci.

Napovím vám básničkou, ve které název toho zvířete neprozradím:

Jeskyně je tmavá díra,

v ní najdete

Hlavou dolů visí, spokojeně spí si.

Probouzí se, když se smráká,

hlad ho na noční lov láká.

Vyšle tiché signály, čímž potravu odhalí.

Můry, brouky chytá rád, v létání je akrobat.

Je to netopýr.

Netopýr se podobá myšce, má hnědou barvu těla, které je pokryté srstí. Břicho má šedobílé. Prohlížíme si netopýra na obrázcích.

Netopýr má velmi dobrý sluch, podle kterého se orientuje, okolí vidí černobíle a svou rodinu pozná po čichu. Létá v noci a loví hmyz.

O smutném netopýrovi, který nevěděl, kdo je

Byl jednou jeden netopýr a ten byl často smutný. Asi vás zajímá, proč byl smutný? Protože neměl vůbec tušení, co je vlastně za zvířátko. Létal si ve vzduchu, a když viděl (černobíle) nějaké zvíře, zeptal se ho, jestli nemá tušení, jak se jmenuje a kdo vlastně je? Potkal žábu, zajíce, medvěda

i srnku, nikdo však nemohl přijít na to, jak se jmenuje. Jednoho dne potkal myšku. A ta mu říká: „No to je jasné, vždyť ty jsi přeci stejný jako já, jsi myška, akorát máš křídla a můžeš létat, křídla mě ještě nenarostla.“ Netopýr byl tedy moc veselý z toho, že konečně přišel na to, co je za zvíře a domluvil se s myškou, že se spolu budou přátelit a chodit každý den na procházky. Jednoho dne, když šel netopýr s myškou na procházku, letělo kolem zvíře, které vypadalo přesně jako on. Zvíře ke kamarádům slétlo a povídá: „Co tu děláš netopýře? Proč nejsi s námi? Všem nám moc chybí další kamarád, jsme zvyklí žít všichni spolu a ty jsi tak opuštěný. Leť se mnou, budeš se mít dobře.“ Netopýr se tedy s myškou rozloučil, poděkoval jí a letěl se svým novým kamarádem, který mu po cestě vyprávěl, že netopýři létají v noci, žijí všichni společně, loví hmyz a dorozumívají se pištěním, vrzáním a skřípavými zvuky. Netopýr byl moc rád, že má spoustu kamarádů, kteří jsou stejní jako on.

Všichni se večer společně smáli nad tím, že jsou netopýři podobní myškám.

Po pohádce jdeme na školní zahradu, kde si každý vyzkouší černobílé brýle (vyrobené z průhledného bílého a černého papíru). Zahrajeme si na záchranáře stromu pro netopýry. Na každý strom za kůru upevníme symbolicky list, na kterém bude lihovým fixem nakreslený nějaký znak (ten si děti libovolně zvolí), který bude zakazovat, aby nám strom někdo kácel, že jej chráníme pro netopýry. S dětmi si můžeme vytvořit rituál, kdy budeme náš strom hlídat a kontrolovat, zda na něm stále máme naši přírodní cedulku!

Způsob hodnocení: Jemná motorika, zájem o práci, pečlivost a trpělivost. Slovní pochvala za vyrobené obrázky, výstava prací, návštěva vlastivědného muzea.

Pomůcky: Čtvrtka velký formát, pastelky, fixy, nůžky, obrázek netopýra, papíry, černobílé

brýle (sluneční brýle s vyndanými skly, místo kterých jsou průhledné bílé a černé papíry), lihové fixy, viz přílohy.

Prostředí: Třída se stolem.

Popis činnosti: Děti motivujeme příběhem, vytvoříme si společný výrobek – mrak, každé dítě si dle popisu složí origami netopýra a připevní ho pomocí lepidla na velký mrak. Výtvary vystavíme a s dětmi se domluvíme na společné návštěvě přírodovědného muzea, kde se půjdeme podívat na to, jak takový netopýr vypadá.

Závěr: Na závěr děti pochválíme, společná díla si vystavíme do šatny a namotivujeme je na třídní výlet za netopýrem do městského muzea.

Zdroje: Báseň Jana Modrá, origami: www.layers-of-learning.com/origami-bats.

4.2.5 Metodický list k projektu Zubr evropský

Oblast: Předmatematické představy

Téma: Kamarádi z lesa a louky – Zubr evropský

Věk: 2,5- 7 let

Cíl: Rozvíjet schopnosti soustředit se, poznávání a porozumění pojmů malý – velký, menší – větší, hodně – málo, číselná řada od 1- 5, znát zubra a znaky pro něj typické.

Dílčí cíle: Procvičovat zrakové vnímání, naučit děti číselnou řadu od 1-5.

Motivace: Vyprávění v komunitním kruhu: Tiše, tiše, zubr spí, kdo ho vzbudí, toho sní.

Myslíte si, děti, že zubr jí lidi? Ne, to je nesmysl, že? Co si myslíte, že asi jí? Takový zubr je velký jedlík – jí trávu, listí, pase se, jeho tělo je velké a mohutné. Má 4 nohy, krátké rohy, vlnatou srst hnědé barvy, býci mají kolem krku mohutnou hřívu a na konci ocasu mají štětku. Když se střetnou dva býci, narážejí do sebe hlavami, a to obrovskou silou.

Ted' vám povím krátký příběh o zubrovi popletovi.

Jak se zubr zapomněl počítat

Byl krásný slunečný den, a tak se jedna zubří rodinka rozhodla, že se vypraví na výlet. Táta zubr, maminka zubřice, také zubří chlapeček, babička i děda. Rozhodli se, že půjdou k řece. Než vyšli, všichni se spočítali. Jeden, dva, tři, čtyři, pět. Vydali se tedy na cestu a za nedlouhou dorazili k řece. Společně ulehli k vodě a poslouchali šumění řeky. Uběhlo mnoho hodin a pomalu se začalo stmívat, tak se zubří vydali na cestu domů. Než však vyšli, malý zubr začal počítat, zda jsou skutečně všichni: „jeden, dva, tři, čtyři. No tedy, někdo se nám musel ztratit,“ řekl zubr a všechny moc vyděsil. Všichni moc poprosili zubra, ať tedy počítá ještě jednou a nahlas a ať k počítání raději použije pomocníčka ukazováčka. Jeden (zubr

ukázal na maminku) dva (ukázal na tatínka), tři (ukázal na babičku), čtyři (ukázal na dědečka). „Ty můj malý popleto“ řekla maminka malému zubrovi. Vždyť si zapomněl spočítat sebe! Malý zubr začal počítat: „Jeden, dva, tři, čtyři,“ ukázal na sebe a řekl: „pět, ano maminko, měla si pravdu, zapomněl jsem na sebe, děkuji.“

Všichni se popletovi zasmáli a malý zubr řekl: „Teď už nikdy nezapomenu při počítání na sebe.“

Po příběhu se s dětmi vydáme do lesa, kde bychom společně hledali přírodniny, které mají podobnou barvu jako zubrova srst, společně bychom pak v lese z přírodnin vytvořili zubra, který by měl pořádné rohy.

Způsob hodnocení: Slovní hodnocení.

Pomůcky: Čepice s rohy a obrázky zubrů, viz přílohy.

Prostředí: Místnost s kobercem.

Popis činnosti: Děti motivujeme příběhem, po příběhu si společně zahrajeme zubří pohádku. A společně budeme přemýšlet nad tím, kdo ze zubrů byl velký, kdo malý, kdo větší a kdo největší. Na prstech budeme počítat do pěti.

Závěr: Děti pochválíme za snahu a za dobře odvedené počty, nakonec paní učitelka děti spočítá a z legrace zapomene na sebe a bude čekat na reakce dětí.

4.3 Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 1

Jaký je váš věk?

Dotazovaných 35 respondentů byla většina ve věku 18- 30 let (42,9 %) a 31- 45 let (40 %). Ostatní věkové kategorie byly zastoupeny méně. Ve věku 46-50 let bylo 2,9 % a starších než 51 let bylo 14,3 %.

Otázka č. 2

Jaká je vaše doposud získaná praxe?

Větší polovina pedagogů měla dobu praxe kratší než 5 let (54,3 %). Délku praxe 6-11 let uvedlo 22,9 % pedagogů, 12-25 let 8,6 % a déle než 26 let pak 14,3 % pedagogů.

Otázka č. 3

Jaký je počet obyvatel obce/ města kde se Vaše MŠ nachází?

Nejvíce dotazovaných pedagogů vyučuje ve školách s počtem obyvatel do 10 000 (37,1 %),

další velkou skupinou jsou MŠ v obci s počtem obyvatel od 10 001 – 50 000 (34,3 %). V obcích s počtem obyvatel 50 001 – 100 000 obyvatel vyučuje 22,9 % dotazovaných pedagogů, v obcích s počtem obyvatel nad 1 000 000 pak 5,7 %.

Otázka č. 4

Podle kterého vzdělávacího programu pracuje vaše MŠ?

Pouze jeden dotazovaných pracuje v jiné koncepci nežli RVP. Jediný dotazovaný pracuje v koncepci zdravá mateřská škola (viz Graf č.1).

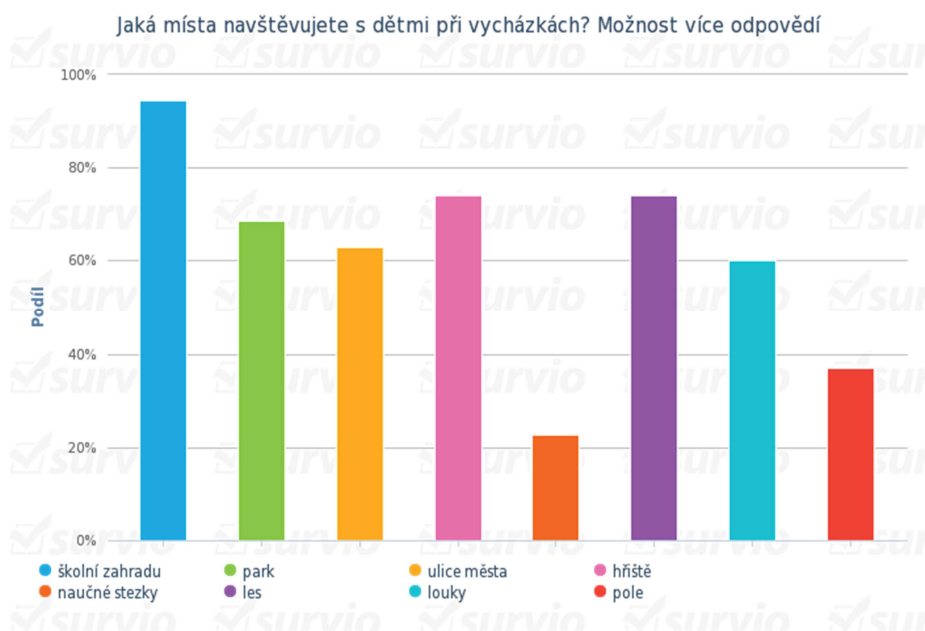

Graf č. 1

Otázka č. 5

Jaká místa navštěvujete s dětmi při vycházkách?

Nejvíce navštěvované místo dětmi z MŠ je školní zahrada (odpovědělo 33 respondentů), les a hřiště (26x), park (24x), ulice města (22x), louky (21x), pole (13x). Nejméně děti (8x) z MŠ navštěvují naučné stezky (viz Graf č. 2).

Graf č. 2

Otázka č. 6

Seznamujete děti s některými ohroženými druhy zvířat?

Z celkového počtu 35 respondentů jich 12 uvedlo, že děti neseznamují s ohroženými druhy zvířat. Zbylých 23 respondentů uvedlo, že ve své mateřské školce v rámci RVP PV seznamují děti s ohroženými druhy zvířat. Odpovědi pak byly následující:

Respondent č. 1: Zvířata žijící v lese, na polích a loukách, u vody. Konkrétní druhy si nevybavím (ptáci, plazi)

Respondent č. 2: Cizokrajná zvířata hlavně z Afriky. U nás vlk, netopýr, rys. Zajímáme se o ptáka roku.

Respondent č. 3: S těmi, které se nacházejí v ZOO Hluboká. Navštěvujeme ji 1x do roka.

Respondent č. 4: Medvěd, netopýr, sysel, vlk, bobr, rys, veverka, orel, zmije, želvy, žáby.

Respondent č. 5: Rys, dravci, losos, tetřev, modrásek, levhart sněžný.

Respondent č. 6: Prakticky se všemi, se kterými se mohou děti setkat.

Respondent č. 7: Orel, netopýr, vlk, rys, vydra, bobr, ledňáček, medvěd.

Respondent č. 8: Kočka divoká, medvěd hnědý, netopýr, plch, rys, veverka, vlk.

Respondent č. 9: Vlč, velryby, některé druhy brouků.

Respondent č. 10: Medvěd, rys, vlk, bobr, vydra.

Respondent č. 11: Ptáci, plazi, vydra, netopýr, vlk, rys.

Respondent č. 12: Rys, netopýr, vlk, bobr, ježek, krtek, veverka.

Respondent č. 13: Vlč, netopýr, rys.

Respondent č. 14: Rak, vydra, rys.

Respondent č. 15: Vlk, rys, netopýr.

Respondent č. 16: Čáp, vydra, netopýr.

Respondent č. 17: Netopýr, vlk.

Respondent č. 18: Čolek.

Respondent č. 19: Netopýr.

Respondent č. 20: Divoká zvěř.

Respondent č. 21: Bobr.

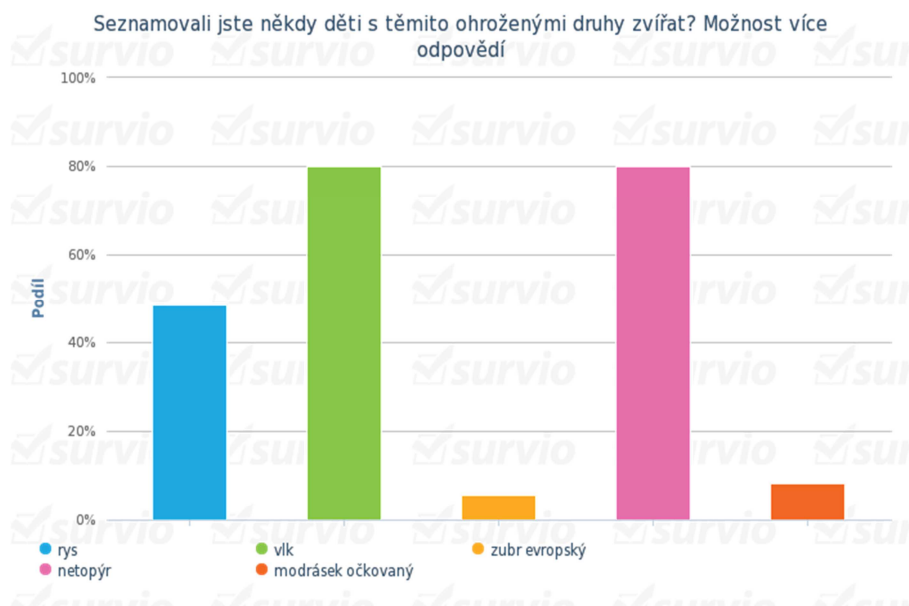
Respondent č. 22: Vlk, netopýr.

Respondent č. 23: Vydra.

Otázka č. 7

Seznamovali jste někdy děti s těmito ohroženými druhy zvířat?

Nejvíce jsou děti seznamovány s netopýrem a vlkem, nejmenší informovanost je o zubrovi evropském – kladně odpověděli pouze 2 respondenti a modráskovi očkovaném – kladně odpověděli pouze 3 respondenti (viz Graf č. 3).

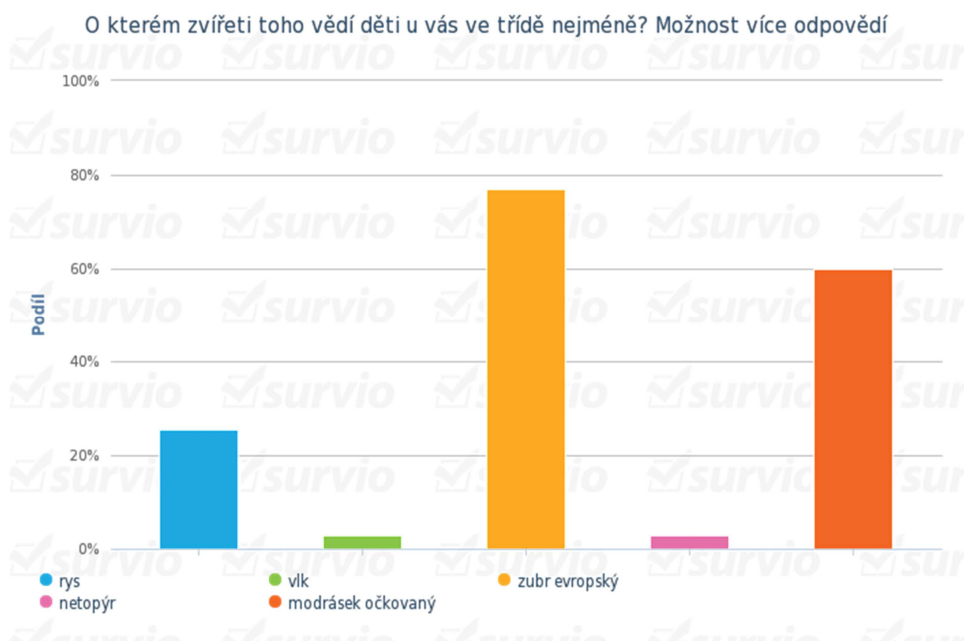

Graf č. 3

Otázka č. 8

O kterém zvířeti toho vědí děti u vás ve třídě nejméně?

Celkem 27 respondentů uvedlo, že nejmenší znalosti mají děti o zubrovi evropském (viz Graf č. 4).

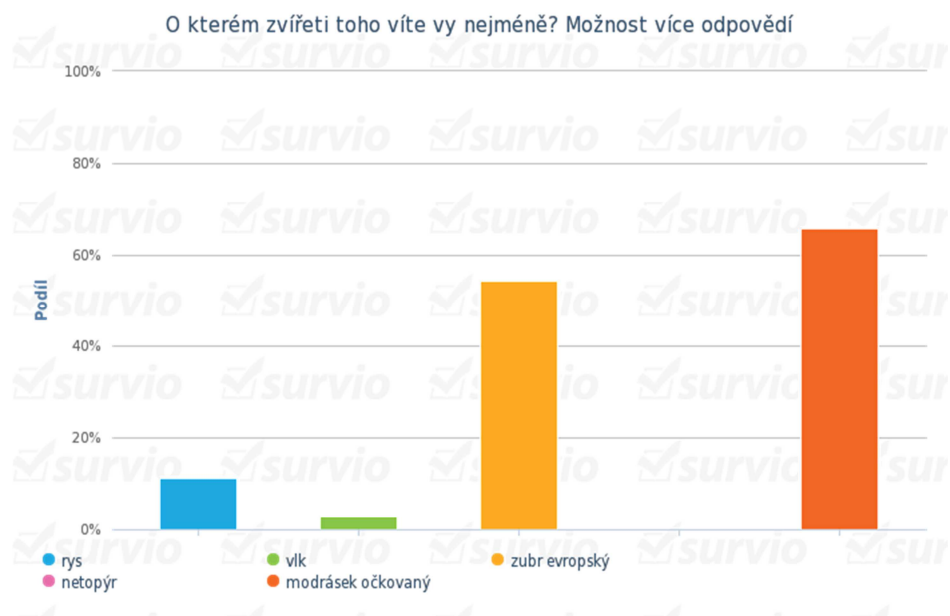

Graf č. 4

Otázka č. 9

O kterém zvířeti toho víte vy nejméně?

Žádný respondent neuvádí, že by neznal netopýra. Nejmenší znalosti mají dotazovaní o zubrovi (viz Graf č. 5).

Graf č. 5

Otázka č. 10

Máte v MŠ dostatek literatur týkající se již zmiňovaných ohrožených zvířat? Pokud ano, prosím uveďte.

Jen dva respondenti uvádějí, že mají k dispozici literatury, ve kterých se vyskytují ohrožené druhy zvířat, a to:

Respondent č. 1: Ohrožená zvířata, planeta země a její živočichové.

Respondent č. 2: Encyklopedie.

Otázka č. 11

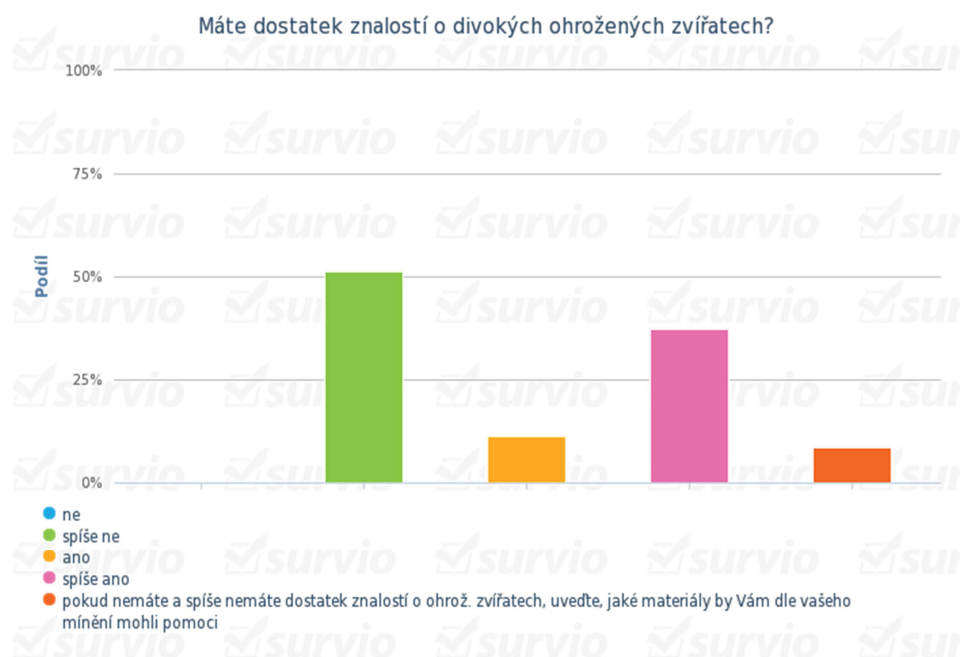
Ocenili byste více materiálů (výukové programy, výzkumy apod.) týkající se zvířat uvedených v otázce č. 7?

Materiály s informacemi o ohrožených druzích by ocenilo 27 respondentů.

Otázka č. 12

Máte dostatek znalostí o divokých ohrožených zvířatech? Pokud nemáte a spíše nemáte dostatek znalostí o ohrožených zvířatech, uveďte, jaké materiály by Vám dle vašeho mínění mohly pomoci.

Většina respondentů odpověděla spíše ne (více než 50%). Zhruba 10% uvedlo, že by uvítali další materiály a více znalostí (viz Graf č. 6).

Graf č. 6

Z požadovaných materiálů bylo uvedeno:

Respondent č. 1 : Přehledy, brožurky, programy pro interaktivní tabule.

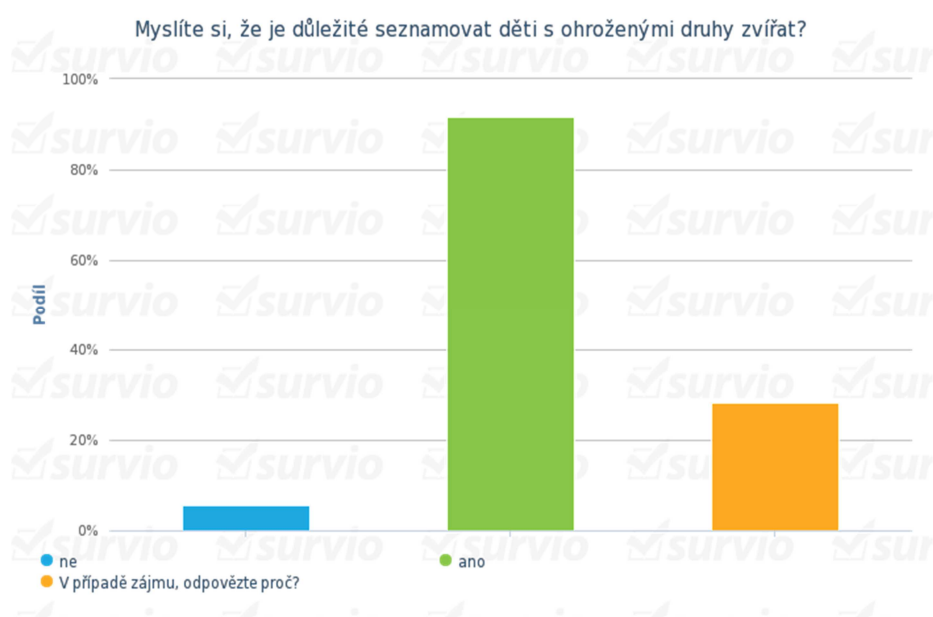
Respondent č. 2 : Metodické listy s básněmi, písněmi, obrázky apod.

Respondent č. 3 : encyklopedie

Otázka č. 13

Myslíte si, že je důležité seznamovat děti s ohroženými druhy zvířat?

Rozhodná většina respondentů (více než 90 %) uvedla odpověď ano (viz Graf č. 7). Deset z nich pak uvedlo také, proč si to myslí.

Graf č. 7

Odpovědi a zdůvodnění proč je důležité seznamovat děti s ohroženými druhy zvířat:

Respondent č. 1: Je důležité, aby děti měly znalosti o živé přírodě, o ohrožených druzích a o jejich ochranu či záchranu.

Respondent č. 2: Děti by měli vědět, která zvířata jsou ohrožená a měli by vědět, jak vypadají a co pro ně můžeme udělat.

Respondent č. 3: Děti to zajímá, také je pouze na nás dospělých, jak se v budoucnu budou děti chovat ke zvířatům.

Respondent č. 4: Měly by vědět, jak na tom zvíř je a že je důležité zvířata opatrovat či seznámit je s příčinami.

Respondent č. 5: Je důležité, aby znaly ohrožené druhy zvířat a případně možnost, jak je

pomoci chránit.

Respondent č. 6: Aby svým chováním přispívaly k jejich záchraně, respektive ochraně přírody.

Respondent č. 7: Aby děti měly vědomosti o důležitosti chránit je.

Respondent č. 8: Nemám na to názor.

Respondent č. 9: Všeobecný přehled a znalosti.

Respondent č. 10: Ochrana přírody.

Otázka č. 14

Pokud Vás cokoli napadlo k tématu: Znalost dětí v mateřské škole o stavbě těla živočichů.

Máte nějaké nápady, výhrady, připomínky. Zde je prostor. Děkuji Vám.

Respondent č. 1 : Velmi vhodné jsou pracovní listy.

Respondent č. 2 : Vadí mi, že máme zakázané školkové výlety mimo město na návštěvu např. ZOO, chráněných oblastí.

4.4 Popis zvířat – porovnání výtvarného projevu a představ dětí

V rámci prováděného výzkumu bylo shromážděno celkem 35 hotových děl, které představovaly kresby jednotlivých druhů (rys, modrásek, vlk, netopýr, zubr). Kresby byly vytvářeny před seznámením dětí s projektem (PRE TEST) a po seznámení s projektem (POST TEST). Všechny shromážděné kresby byly posouzeny. Následně bylo metodou náhodného výběru vyhodnoceno 5 konkrétních kreseb.

Posuzovaný obrázek číslo 1 – rys ostrovid

PRE TEST

Autorkou je 5letá dívka.

Dívka neměla představu o tom, co za zvíře je rys ostrovid. Proto, je vyobrazen společně s velkým množstvím jiných zvířat, které dívka dobře zná (moucha, veverka, papoušek, brouk) – Rys se nachází v levé horní části kresby, je vyobrazen jako modrý útvar, připomínající psa bez výrazu tváře, a bez typických rysů pro psa. Dívka nespecifikovala název, ani nevysvětlila to, proč zvíře nemá oči, ústa, čenich aj.

Obr. PRE TEST

POST TEST

Po projektu „Kamarádi z lesa a louky“ dívka vyobrazila rysa s barvou, která se téměř přibližuje skutečnosti, na uších je mírný náznak štětinek – chvostíků. Rys má čtyři končetiny, vyobrazen je ocásek, na kterém chybí černá špička. Rys má menší úsměv, a pod sebou má mládě. Je vyobrazen v prostředí pro rysa typickém – les. V pravém dolním rohu je vedle kmene vyobrazena rysova potrava – nemocné zvíře.

Obr. POST TEST

Oproti kresbě vytvořené v PRE TESTU je zřetelný a jasný posun k realističtější podobě rysa. Výsledný obrázek, co se týká barevného spektra, neztratil na pestrosti. Kresba lépe zobrazuje typické znaky rysa, především v barvě srsti, detaily hlavy (uši, čenich, oči). V rámci kresby post testu byl rys umístěn do svého typického prostředí.

Posuzovaný obrázek číslo 2 – vlk obecný

PRE TEST

Autorem je 6tiletý chlapec.

Chlapec se po pokynu okamžitě chopil papíru a pastelek, vlka vyobrazil s křivým úsměvem, jedním špičatým uchem trojúhelníkovitého tvaru a čenichem. Barva vlka je šedivá, vlk má čtyři končetiny, na konci každé se nacházejí 3 drápy. Vlk má velký ocas.

Před vlkem můžeme vidět zajíce. Chlapec po dokončení díla vysvětlil, že zajíc je kořist, na kterou si vlk v pozadí brousí zuby. Chlapec má velmi rád pohádku Jen počkej zajíci.

Obrázek je čtyřbarevný. Chlapec neopomenul vyobrazit v pravém horním rohu slunce

Obr. PRE TEST

POST TEST

Po projektu „Kamarádi z lesa a louky“ nastala nejedna změna ve výtvarném projevu. Chlapec již nepoužil barvy, vlk bohužel neztratil výraz v tváři a dítě zvíře stále personifikuje. Vlk však nemá výraz záludný, ale úsměvavý. Vlka chlapec nakreslil v typickém prostředí – les a ve smečce, na obrázku jsou celkem 4 vlci. Každý má čtyři končetiny, nyní bez drápů. Pod ušima má každý vlk na straně rozčepýření. Ocas stále zůstává vyobrazen, jen se změnila jeho tloušťka.

V blízkosti vlka je dům (se střechou, dveřmi a cestou), ve kterém je ovce. Dále se zde

vyskytuje několik jiných druhů zvířat (kočka, zajíc, pták, další ovce). Mimo jiné je zde velké množství květín, stromů a hub. Situace je vyobrazena v noci (rozpoznatelné z hvězd na nebi).

Obr. POST TEST

Již na PRE TEST kresbě je patrné, že tvůrce věděl, o jaké zvíře se jedná. Znal jeho tvar, barvu a znal i příklad vlkovy potravy. Na POST TEST kresbě pak chlapec doplnil atributy přirozeného prostředí, ve kterém vlk žije. Chlapec prokázal základní znalosti o vlkovi, které si pomocí programu ještě rozšířil.

Posuzovaný obrázek číslo 3 – netopýr velký

PRE TEST

Autorem je 6tiletá dívka.

Dívka při tvoření působila hodně sebejistě. Finální výtvar dopadl následovně: dívka vyobrazila netopýra ve dne, při svitu slunce, visícího za větev na stromě. Visí za nohy a ocáskem se také větve dotýká. Netopýr má tmavě hnědou barvu. Na hlavě jsou vztyčené dvě uši trojúhelníkového tvaru, na jejich konci jsou chloupky, netopýr má dvě zavřené oči, trojúhelníkový nos a ústa do O.

Obr. PRE TEST

POST TEST

Po projektu „Kamarádi z lesa a louky“ jsou ve výtvarném projevu jasně znatelné změny. Netopýr už není sám, je ve společenství, celkem se na ploše nachází 4 netopýři, dva větší v letu a dva menší zavěšení v levém horním rohu. Všichni mají černou barvu, dvě nohy se třemi drápy/prsty. Netopýři mají velké uši a mají oči. Prý je obrázek situován v jeskyni v noci. Na kmenu, který se zde také nachází, je pták.

Autorka se na oba výtvary podepsala.

Obr. POST TEST

Oproti kresbě vytvořené v PRE TESTU je zřetelný a jasný posun k realističtější podobě netopýra. POST TEST kresba se vyznačuje vyobrazením detailů, jako je tvar křídel nebo počet drápků. V rámci kresby byl netopýr umístěn do svého typického prostředí – jeskyně.

Posuzovaný obrázek číslo 4 – modrásek očkovaný

PRE TEST

Autorkou je 6tiletá dívka.

Ze zadaného zvířete – modráska – byla dívka nadšená. Modráska vyobrazila s hnědými tykadly, modrýma očima a modrým úsměvem. Křídla jsou obohacena o pestrobarevné puntíky. Motýl je na květině.

Obr. PRE TEST

POST TEST

Po projektu „Kamarádi z lesa a louky“ je viditelná změna v barvě motýlího těla (trup a zadeček) z hnědého článkovitého na modrou barvu. Hlava je celobarevná, bez očí, sosáku s modrými tykadly. Horní křídla jsou s puntíky, spodní celá červená. Na výkresu jsou v pozadí také mraky, slunce, duha a květiny.

Obr. POST TEST

Oproti kresbě vytvořené v PRE TESTU je zřetelný a jasný posun k realističtější podobě motýla. Kresba nemá antropomorfní znaky, jako jsou oči a ústa. Výsledný obrázek co se týká barevného spektra, neztratil na pestrosti. V rámci kresby post testu byl motýl umístěn do svého typického prostředí, které je charakteristické svými atributy – slunce, mraky, květiny.

Posuzovaný obrázek číslo 5 – zubr evropský

PRE TEST

Autorkou je 6ti letá dívka.

Dívka si pod názvem zubr evropský představila krávu (dle jejich slov uvedených po výzkumném projektu). Vyobrazila zvíře s hlavou ve tvaru čísla 8, na hlavě jsou dva rohy, dvě černé oči a ústa. Končetiny jsou 4. Tělo je střídavě pruhované. Nakreslen je i ocas. Obrázek má pestré barvy a jsou zde i dva stromy.

Obr. PRE TEST

POST TEST

Po projektu „Kamarádi z lesa a louky“

Zubr je na papíře hnědé barvy. Na hlavě jsou dva rohy, dvě oči, nos a ústa. Čtyři končetiny, krátký ocas. Obraz je stále dost barevný. Ze dvou stromů byl nakreslen pouze jeden.

Obr. POST TEST

Oproti kresbě vytvořené v PRE TESTU je zřetelný a jasný posun k realističtější podobě zebra. Došlo ke změně tvaru i barev. Pruhy, evokující zebra, byly odstraněny. Výsledný obrázek, co se týká barevného spektra, neztratil na pestrosti.

4.5 Narativní rozhovory s dětmi

Individuální rozhovory s dětmi předškolního věku.

Dotazovaných bylo celkem 28 dětí.

Rozhovor obsahoval celkem 10 otázek.

1. otázka: Znáš nějaké ohrožené živočichy?

Ano: 18

Ne: 5

Neznám: 5

Konkrétní zvířata: had (3x), vlk (9x), brouk (3x), pes (1x), čáp (2x)

2. otázka: Setkal/a jsi se někdy s ohroženými druhy živočichů?

Ano: 5

Ne: 18

Nepamatuji si: 5

3. otázka: Učili jste se v mateřské škole o ODZ?

Ano: 20

Ne: 2

Nepamatuji si: 6

4. otázka: Myslíš si, že vlk obecný, netopýr velký, modrásek očkovaný, zubr evropský a rys ostrovid jsou ohrožené druhy živočichů?

Ano: 13

Ne: 3

Nevím: 12

5. otázka: Dokázal/a bys popsat, jak vypadá vlk obecný?

Více než polovina dětí uvedla, že vlk má kožich/nebo srst, často uváděly, že je stříbrný (8x) nebo šedý (18). Jedno dítě uvedlo, že má vlk hlavu, uši, oči, „čumák“, ocas a drápy. 24 x bylo uvedeno, že má vlk oči a ústa, případně uši. Žádný popis nebyl přesný a podrobnější, než je uvedeno.

6. otázka: Jaké zvíře z těch, které ti teď vyjmenuji, bys chtěl/a vidět a dozvědět se o něm něco víc?

Vlk obecný, netopýr velký, modrásek očkovaný, zubr evropský a rys ostrovid?

vlk obecný: 4

netopýr velký: 10

modrásek očkovaný: 0

zubr evropský: 8

rys ostrovid: 6

7. otázka: Myslíš si, že je důležité znát ohrožené druhy živočichů?

Ano: 24

Ne: 2

Nevím: 2

Pokud odpověď byla ano, děti mohly uvést, proč je důležité znát ohrožené druhy živočichů.

8 dětí odpovědělo, proč si myslí, že je to důležité.

Protože jsou to zvířata (odpovězeno 3x). Protože jich je málo a musíme je bránit. Protože jsou ohrožení. Protože je neznáme. Protože jsou to druhy živočichů, ani je nemusíme znát. Protože jsou nemocní. Na odpověď, proč se asi říká ohrožení živočichové a co to znamená termín ohrožení živočichové, 23 dětí odpovědělo, že neví a 5x zazněla odpověď špatně.

5 DISKUZE

Celkem se programu prostřednictvím dotazníku zúčastnilo 35 respondentů. Nejvíce zúčastněných má praxi menší než 5 let. Pouze 5 respondentů mělo praxi mezi 26lety a více. Pouze jeden dotazovaný pracoval podle programu Zdravá mateřská škola. Zajímavým zjištěním bylo, že největší počet dotazovaných odpovědělo na otázku: Jaké místo s dětmi navštěvuje nejčastěji? Že školní zahradu. Velmi zřídka se ve většině lokalit vyskytují naučné stezky.

Celkem 65,7% dotazovaných seznamuje děti s ohroženými druhy živočichů. Proti tomu 34,3% respondentů se ohroženými živočichy vůbec nezabývá. Nejmenší osvětu pedagogové šíří o zubrovi evropském a modráskovi očkovaném. Je tomu tak proto, že v otázce číslo 9. respondenti uvádí, že o těchto druzích nemají tolik informací. Z toho vyplývá, stejně jako je zodpovězeno v otázce číslo 8., že děti postrádají velkou část informací o zubrovi a modráskovi. Naopak nejvíce toho vědí o vlkovi s netopýrem.

Při zodpovězení 10té otázky vyplynulo, že pedagogové mají nedostatek informací a publikací, řešící problematiku ohrožených živočichů. Pouze jeden dotazovaný uvedl publikaci bez autora s názvem *Ohrožená zvířata* dále pak knihu *Planeta země a její živočichové*. Obě publikace uvedl jeden respondent.

Celkem 27 dotazovaných uvedlo, že ocení materiály týkající se ohrožených živočichů. Materiály konkretizovaly na metodické listy s básněmi, písněmi, obrázky, přehledy, brožurky, programy pro interaktivní tabule a encyklopedie. Mnoho pedagogů uvedlo, že by děti měly mít znalosti o živočiších, proto, aby je chránily, znaly, měly přehled, chránily přírodu a znaky jejich typické znaky. Jeden respondent při poslední otázce uvedl, že mají zakázané školní výlety, návštěvy ZOO.

Druhá část šetření: narativní rozhovory se uskutečnily v MŠ Východní v České Lípě, dotazovaných dětí bylo celkem 28. Děti byly ve věku 2,5-6 (7) let. Odpovídaly na 8 otázek, ty byly pečlivě připraveny, zaznamenávány a poté zpracovány. Rozhovor probíhal u stolečků, při ranních a odpoledních činnostech.

Velký počet dětí, více než polovina, odpověděla, že ohrožené živočichy zná, ale doposud se s žádným nesetkala. Děti uváděly, že se o živočiších v mateřské škole učily. Při otázce, zda si myslí, že jsou zmiňované živočichové ohrožení, 13 dětí uvedlo, že ano, 3 ne a 12 dětí nevědělo. Při popisu vlka obecného byly nejčastěji uváděny všeobecně známé informace – že má vlk 4 nohy, 2 oči, uši, čumák, drápy a barvu srsti, uváděly, že je stříbrný (8x), šedý (18x). Při otázce, zda se děti setkaly s ohroženými živočichy, odpovědělo 5 dětí, že ano (4 děti však nedokázaly druh uvést a jedno dítě uvedlo vlka), 18 dětí se s ohroženými

živočichy nikdy nesetkalo a 5 dětí nevědělo. Děti projevily největší zájem vědět něco více o netopýrovi (10x), zubrovi (8x), rysovi (6x) a vlkovi (4x), nikdo nejevil z dotazovaných zájem o modráška očkovaného.

Poslední otázka byla kladně zodpovězena (24x), týkala se důležitosti vědomostí a znalostí o ohrožených živočiších, záporná odpověď byla uvedena 2x a dva dotazovaní nevěděli, zda je důležité ohrožené živočichy znát.

Děti, které kladně odpověděly na následující otázku, proč je důležité je znát, odpovídaly spíše nesmyslně.

Odpovědi: Protože jsou to zvířata. Protože jich je málo a musíme je bránit. Protože je neznáme. Protože jsou nemocní a jiné.

Děti byly při rozhovoru velmi nejisté a nejistě působily i jejich odpovědi.

6 ZÁVĚR

Děti získávají počáteční informace v mateřské škole prostřednictvím pedagoga, který by je měl v rámci výuky seznamovat s neznámým a nepoznaným.

Cílem této práce bylo zjistit úroveň seznamování dětí předškolního věku s některými z ohrožených druhů živočichů. Porovnat, jak děti tyto živočichy vnímají a zjistit, jakým způsobem jsou dětem předávány informace týkající se tohoto tématu.

Vytvořit na základě výzkumu kvalitní výukovou metodu, která dětem živočichy přiblíží.

Výzkumná metoda narativních rozhovorů se v rámci zde prezentovaného výzkumu ukázala jako metoda poskytující důležité údaje o dětských představách o vybraných ohrožených druzích. Tyto představy pak testované děti ztvárnily vyhotovením kresby, jednotlivých zadaných druhů zvířat. Kresby ukázaly, jaká je skutečná míra představivosti a hloubka znalostí o ohrožených druzích živočichů. Hlavními znaky kreseb při PRE TESTU byly nereálné tvary, barvy a chybné zasazení zvířat do jejich přirozeného prostředí.

Dotazníkové šetření provedené mezi pedagogy prokázalo, že vyučující v mateřských školách nemají dostatek materiálů a informací o živočiších zařazených do výzkumu, sami se o absenci materiálů v dotazníku zmiňují. Tam, kde mají prostor pro náměty a připomínky, žádají o metodické listy, pracovní listy a informace týkající se ohrožených druhů zvířat, které by jim byly nápomocny při výuce.

Na základě sběru dat a následovného vyhodnocení byl vytvořen výukový program, který byl aplikován v rámci výuky v testovaných mateřských školách Východní a Pastelka.

Znalosti dětí získané pomocí výukového programu „Kamarádi z lesa a louky“ byly ověřovány formou výtvarného POST TESTU a zároveň porovnávány s předešlými kresbami vytvořenými v rámci PRE TESTU. Výsledek porovnání prokázal prohloubení znalostí a získání konkrétních s reálných představ o vybraných druzích ohrožených živočichů. Na výkresech POST TESTU byly prezentovány reálnější barvy i tvary, zvířata měla propracovanější a konkrétnější detaily a zasazení do prostředí bylo odpovídající jednotlivým druhům.

Lze tedy konstatovat, že program „Kamarádi z lesa a louky“ je vhodným nástrojem pro environmentální výuku v MŠ a zábavnou a originální formou přináší dětem řadu nových poznatků. Prohlubuje tak v dětech jejich zájem, zvědavost a znalost ohrožených druhů živočichů a přírody obecně.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJE NA INTERNETU

ANDĚRA, Miloš. *Zvířata Evropy*. Ilustrace Jiří Polák. Havlíčkův Brod: Fragment, 1996. Divoký svět. ISBN 80-7200-054-3.

ANDĚRA, Miloš a Jaroslav ČERVENÝ. *Atlas šumavských savců*. České Budějovice: Karmášek, 2014. ISBN 978-80-87101-40-7.

ANDREAS, Michal, Eva CEPÁKOVÁ a Vladimír HANZAL. *Metodická příručka pro praktickou ochranu netopýrů: [metodika AOPK ČR]*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2010. ISBN 978-80-87051-82-5.

BARWINEK, Helmut. a kol. *Metodika seznamování dětí s přírodou*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

BLAŽEK, Karel. *Má nejkrásnější knížka o zvířátkách*. Junior (ČR), 1993. ISBN 80-7146-099-0.

BULACKIJ, Svjatoslav. *Kdo žije v lese?: mluvicí knížka s příběhy zvířátek*. Ilustrace Natalja Rymarova. Dubicko: INFOA, c2013. INFOA dětem. ISBN 978-80-7240-829-0.

ČÍŽKOVÁ, Zdena. *Ekologická výchova nejmenších a malých: projekty, námětník*. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996. ISBN 80-901377-S-K.

DOSTÁL, Dalibor. *Návrat zubra evropského (Bison bonasus) do České republiky*. České Budějovice, 2012.

DVOŘÁK, Jiří. *Rostlinopis: podivuhodné pravdy a výmysly ze zeleného světa*. Ilustrace Alžběta Skálová. Praha: Baobab, 2012. ISBN 978-80-87060-62-9.

ESCHRICH, Felix a Dana SALINGEROVÁ. *Hurvínkovy cesty do přírody*. Ilustroval Jana MODRÁ, přeložil Vítězslav ČÍŽEK. Praha: Reel Prague, o.s., 2015. ISBN 978-80-260-7848-7.

FONTE, Isabel a Nathalie VALIÈRE. *Nejzajímavější zvířata z divočiny*. Praha: Svojtka & Co., 2005. Centrum dětského vzdělávání (Svojtka & Co.). ISBN 80-7352-330-2.

HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: rozšířený a aktualizovaný modelový program (dokument a metodika)*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-383-8.

- HORÁČEK, Ivan. *Létající savci*. 1. Academia, 1986. ISBN 21-015-86.
- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Jana HAVLOVÁ. *Činnosti se zvířaty v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2014. ISBN 978-80-7496-166-3.
- KANBAYOVÁ, Feryal. *Zvířata v lese a na louce*. 1. Edika, 2012. ISBN 978-80-251-3476-4.
- KAUCOVÁ, Anna. *Peču, peču mazance*. Liesma, 1987.
- KLÍŠOVÁ, Věra. *Zvířata z lesů a luk: Omalovánky se samolepkami*. 2012. ISBN 978-80-87203-46-0.
- KOPCOVÁ, Gabriela. *Pohádky z hájovny*. Ilustrace Ludmila Šnajderová. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-924-8.
- KOŽÍŠEK, Josef. *Pohádka lesa: [soubor pohádek a říkadel pro nejmenší]*. Ilustrace Václav Karel. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0480-X
- KRAUSOVÁ, Helena a Jana KRAUSOVÁ. *Co chci vědět o přírodě*. 1. Mladé letá, 1995. ISBN 80-06-01155-9.
- KUBÁTOVÁ, Marie. *Pohádky pro zvířátka*. Ilustrace Helena Zmatlíková. Praha: Artur, 2002. ISBN 80-242-0852-0.
- KUHNNOVÁ, Birgit. *Motýli*. 1. Edika, 2012. ISBN 9788026600879.
- LACHOUTOVÁ RIČLOVÁ, Irena. *Básničky plné barev*. Praha: Krigl, c2011. ISBN 978-80-86912-55-4.
- LENK, Jaroslav Samson. *Samsonův hudební zvěřinec: písničky z Večerníčků Václava Chaloupka*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-519-4.
- LIBROVÁ, Hana. *Vlažní a váhaví: (kapitoly o ekologickém luxusu)*. Brno: Doplněk, 2003. Společensko-ekologická edice, sv. 8. ISBN 80-7239-149-6.
- MACEK, Jan, Zdeněk LAŠTŮVKA, Jiří BENEŠ a Ladislav TRAXLER. *Motýli a housenky střední Evropy*. Praha: Academia, 2015. Atlas (Academia). ISBN 978-80-200-1571-6.
- MÁCHAL, Aleš. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. Brno: Rezekvítek, 2008. ISBN 80-86626-08-3.
- MODRÁ a HENTSCHEL. *Poznáváme Lužické a Žitavské hory: 24 výletů pro malé i velké*. 1. 2005, s. 154. ISBN 80-239-4386-3.

MODRÁ, Jana a Martin MODRÝ. *Pohádková putování v Lužických horách: průvodce přírodou lužických hor (nejen) pro děti*. 2007.

MORIC, Rudo. *Pohádky z lesa*. Albatros, 1981.

NOVOTNÝ, Adam. *Co všechno už vím, než půjdu do školy*. Ilustrace Antonín Šplíchal. Praha: Axióma, 2011. ISBN 978-80-7292-227-7.

O životním prostředí. In: *Sbírka zákonů*. Praha: Federální ministerstvo vnitra, Nad štolou 3, 170 34 Praha 7, 1992, ročník 1992, částka 4, číslo 17.

PETIŠKA, Eduard. *O dětech a zvířátkách*. Ilustrace Zdeněk Miler. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2684-2.

RAKUŠAN, Ctirad. *Myslivercký slovník naučný*. Ilustrace Antonín Zezula, Karel Toman. Praha: Brázda, 1992. ISBN 80-209-0212-0.

REICHHOLF, Josef. *Savci*. Ilustrace Fritz Wendler. Praha: Knižní klub, 1996. Průvodce přírodou (Knižní klub). ISBN 80-7176-242-3.

SKÁLOVÁ, Alžběta. *Pampe a šinka*. Řevnice: Arbor vitae, c2010. ISBN 978-80-87164-46-4.

SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z lesní mýtin: zvířátka ve světě ekonomie*. Ilustrace Eva DelRiscoKoupová. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4373-8.

SLADKOV, Nikolaj Ivanovic. *Lesní pohádky*. 1. Albatros, 1989. ISBN 13-773-89.

SLEZÁK, Albín. *Pohádky z českých lesů*. 1. Knihtiskárna Praděd, 1948.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

STREJČKOVÁ, Emilie. *Děti pro pětihory*. Praha: Zájmové sdružení Toulcův dvůr, 1998.

SUTEJEV, Vladimír Grigorjevič. *Pohádky se zvířátky*. Vyd. 6. Ostrava: Librex, 2004. ISBN 80-7228-457-6.

SVOBODOVÁ, Eva. *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7040-940-4.

ŠEDIVÁ, Eva. *Náš svět*. Albatros, 1989. ISBN 13-918-89.

ŠTUMPF OVÁ, Marie a Jiří DVOŘÁK. *Jak zvířata spí*. Praha: Baobab, 2014. ISBN 978-80-87060-87-2.

UHLÍŘ, Jaroslav. *Písničky o zvířatech*. Ilustrace Vlasta Baránková. Praha: Fragment, 2013. Básničky, říkadla a písničky. ISBN 978-80-253-1458-6.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.

Internetové zdroje:

<http://www.ostruzinka.cz/stranka-o-skolce-5>

<http://www.ekocentra.cz>

<http://www.layers-of-learning.com/origami-bats>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10099270299-madla-a-tap>

<https://www.youtube.com/watch?v=iFt6oXu4lY8>

<http://www.survio.com/cs/>

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1... pracovní list skládanka netopýra (<http://www.predskolaci.cz/?s=netopyr>)

Příloha č. 2... pracovní list puzzle zubra a vlka (<http://coolmom.info/cs/pages/607843>)

Příloha č. 3... pracovní list spojování čísel (<http://www.predskolaci.cz/wp-content/uploads/2009/09/spojovacka-netopyr.jpg>)

Příloha č. 4... pracovní list hledání cesty <http://www.lepidoptera.cz/motyli/modrasek-jetelovy-polyommatus-bellargus-rottemburg-1775>)

Příloha č. 5... pracovní list hledání rozdílů

Příloha č. 6... pracovní list hledání správné cesty (<http://cz.clipart.me/premium-animals-wildlife/wisent-european-bison-attacking-pose-black-and-white-side-view-image-572886>)
<http://www.mimik.cz/rys-ostrovid-v-trave>)

Příloha č. 7... pracovní list cesta zvířat za potravou
(<http://butterflycare.sdetmiprotiobezite.cz/>,
<http://www.drevenyvlk.cz/>,
<http://www.ephoto.sk/fotogaleria/fotografie/346102/rys-ostrovid-lynx-lynx/?s=photos>)

Příloha č. 8... pracovní list grafomotorické cvičení
(<http://www.dobrisskoaktualne.cz/rozhovory/lide-z-okoli/rys-brdy>)

Příloha č. 9... pracovní list omalovánka motýla
(<http://www.gastrodesign.cz/prostirani/papirove-prostirani-najdi-a-vybarvi-motyla>)

Příloha č. 10... pracovní list dovednostní cvičení
(<http://obrazky.superia.cz/zvirata/netopyr.php>)

Příloha č. 11... pracovní list hledání rozdílů
(<https://www.google.cz/search?q=pixabay.com+netopyr&espv=2&biw=1920>)

&bih=979&site=webhp&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjJw5
zEl7vNAhXBWxoKHTJkCP0Q_AUIBigB#imgsrc=Ua7PJGz9cHuDDM%3A)

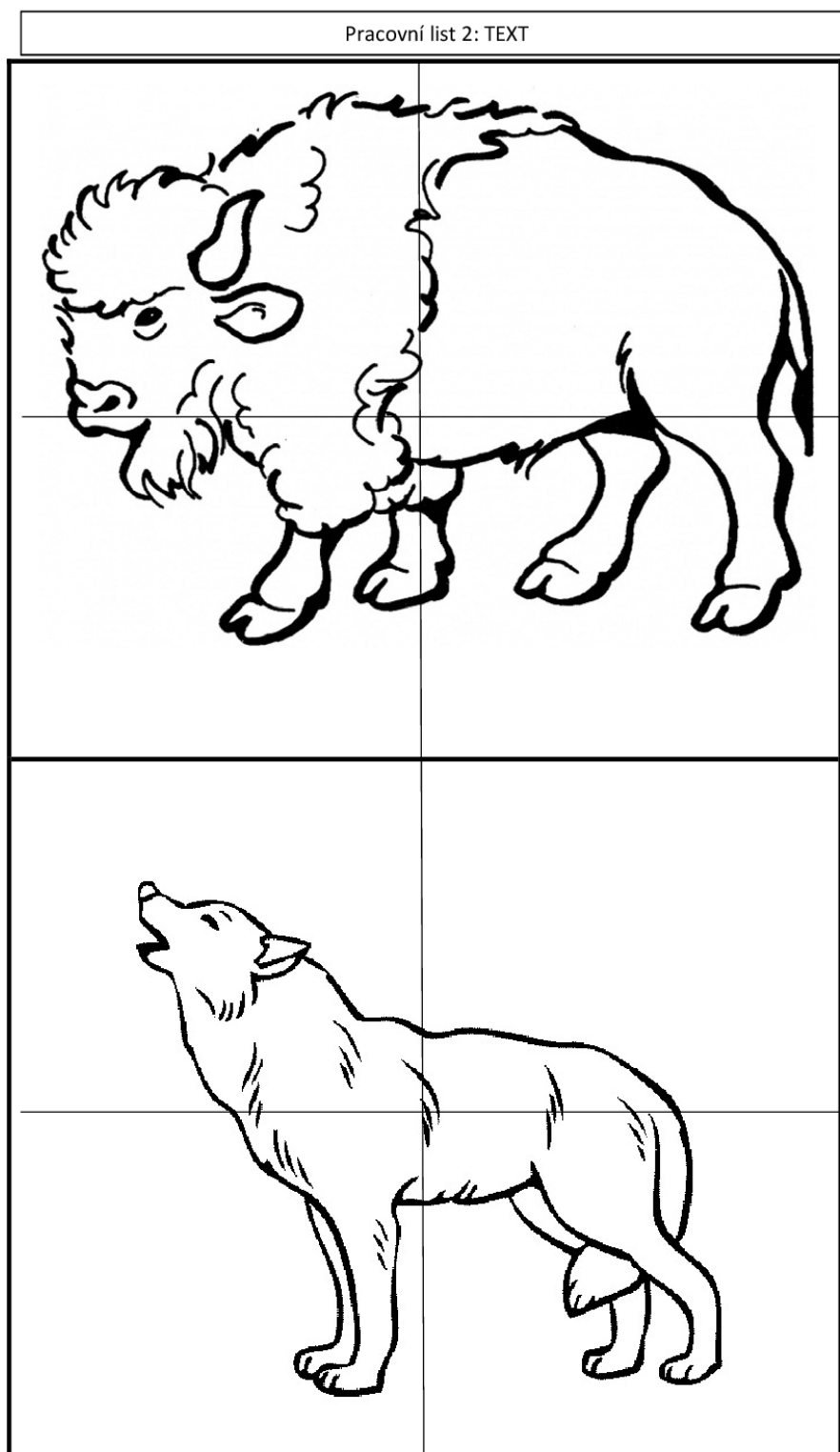
Příloha č. 12... pracovní list dokreslování motýla

Příloha č. 13 ... fotografie výsledků pre a post testu

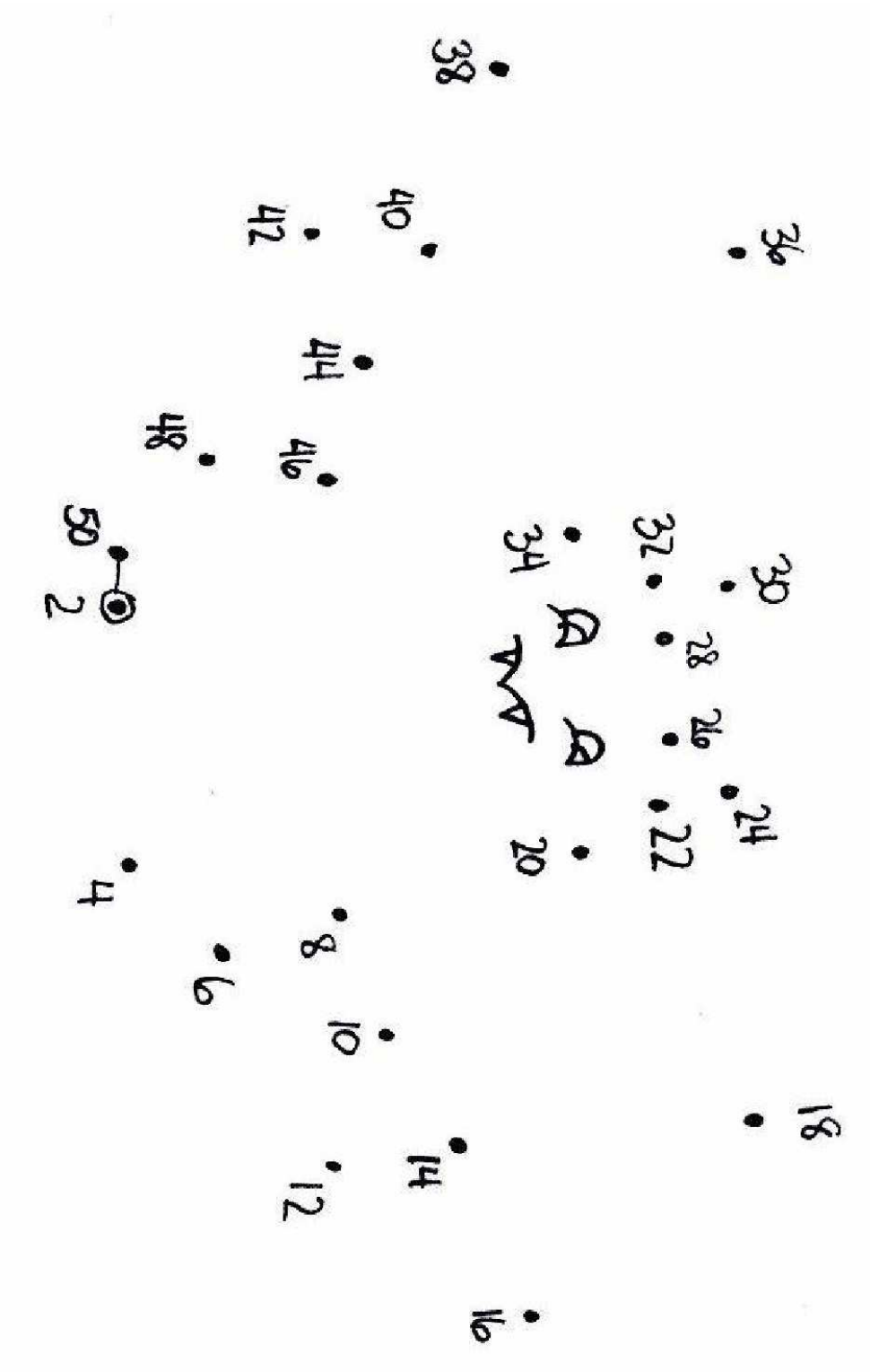
Příloha č. 14... nevyplněný dotazník

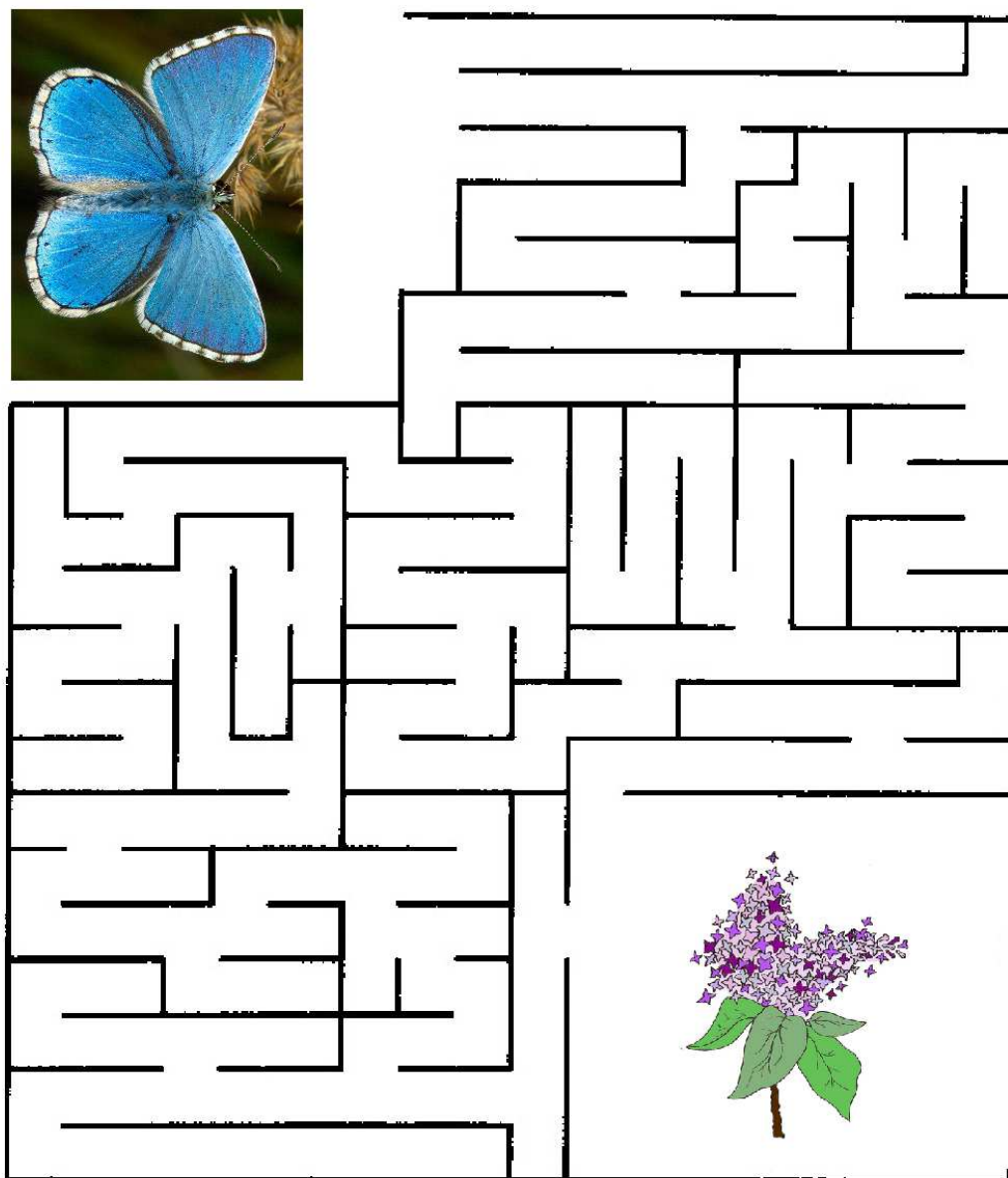
Pracovní list 1: TEXT

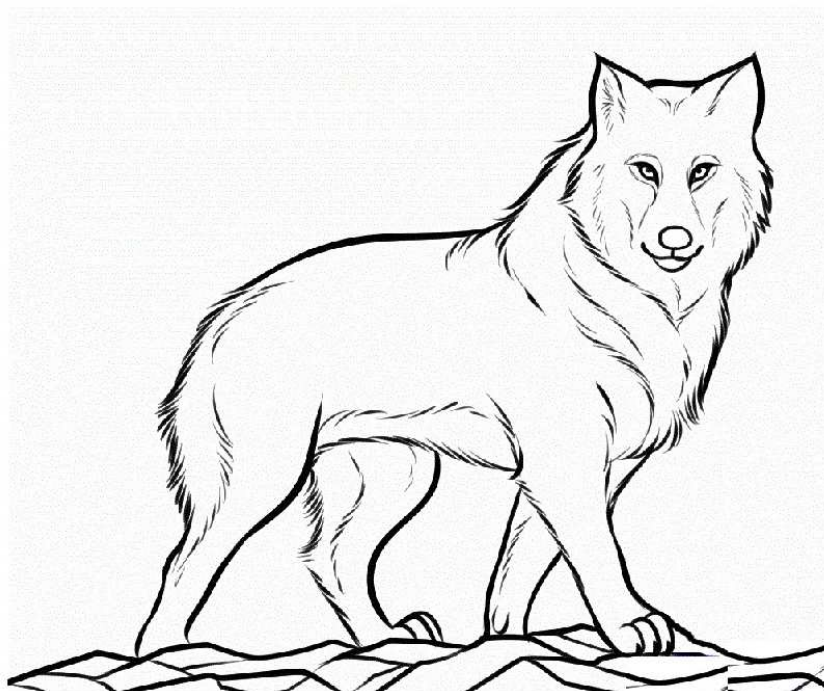
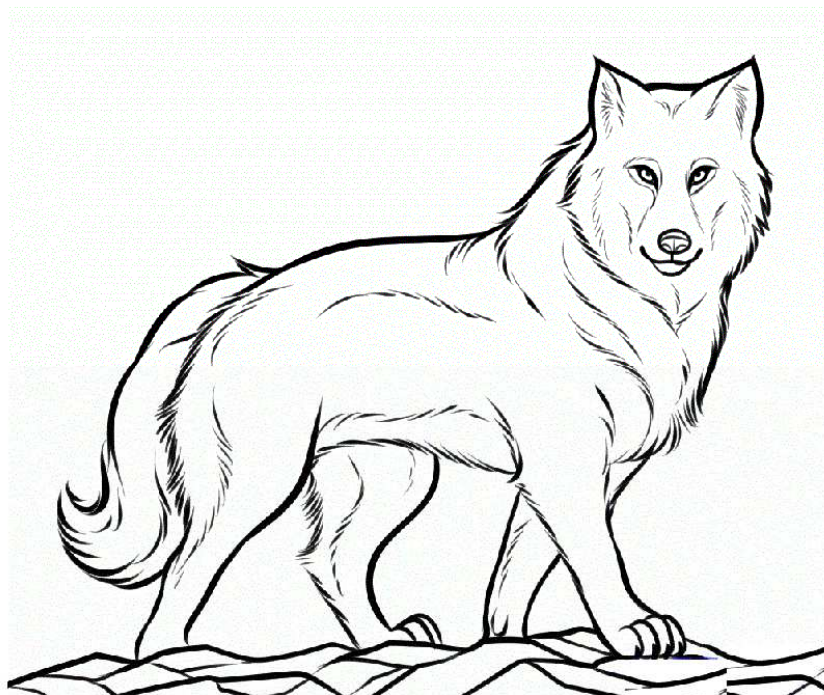

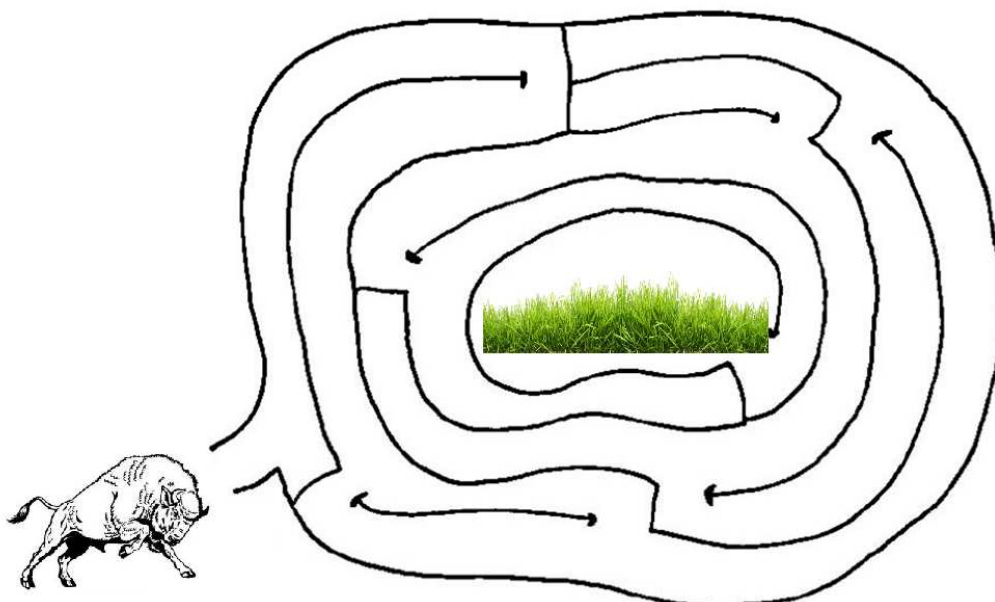
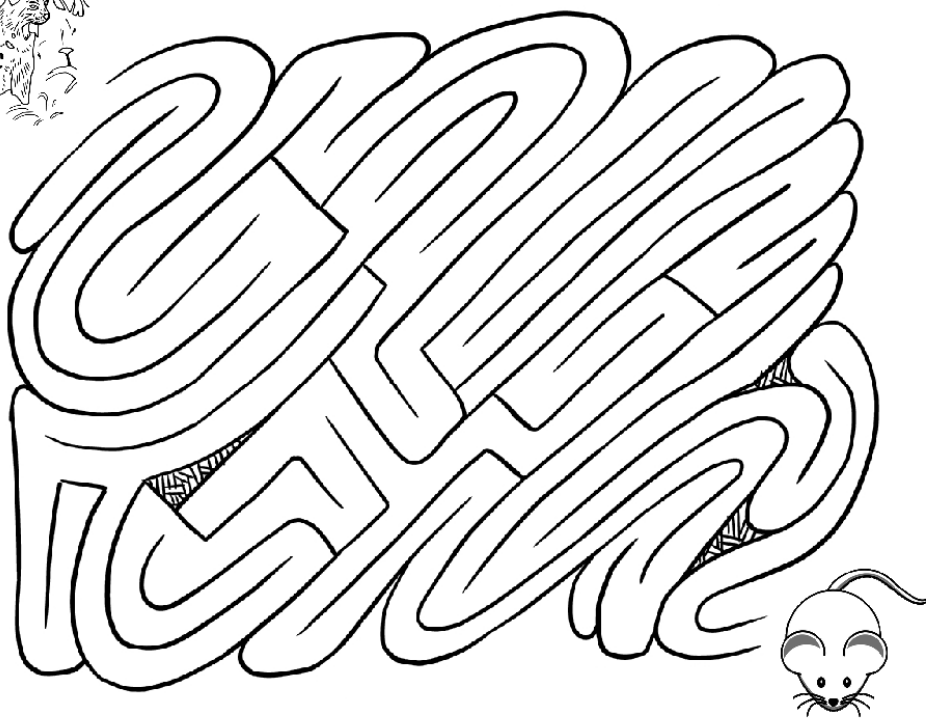

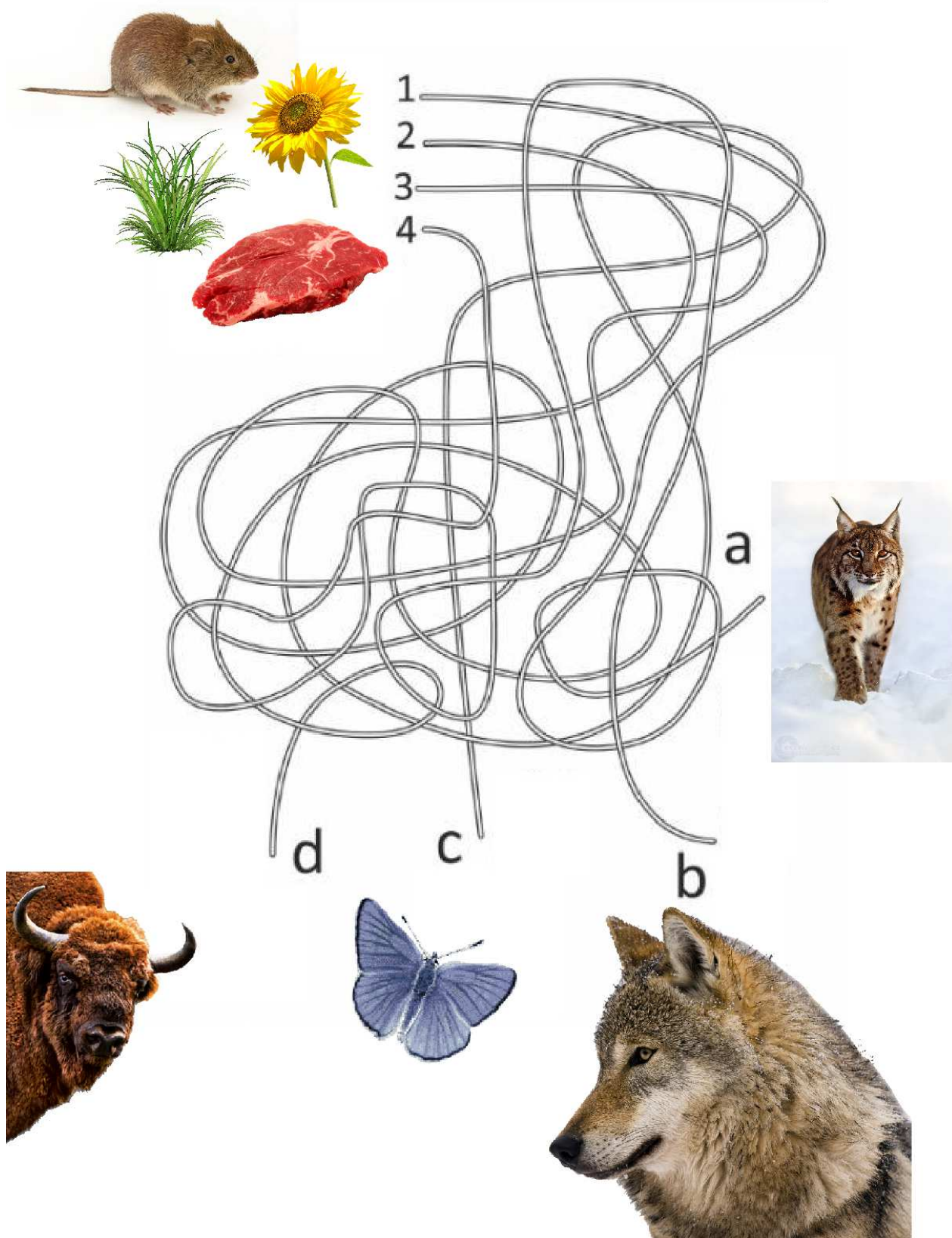
Pracovní list 3: TEXT

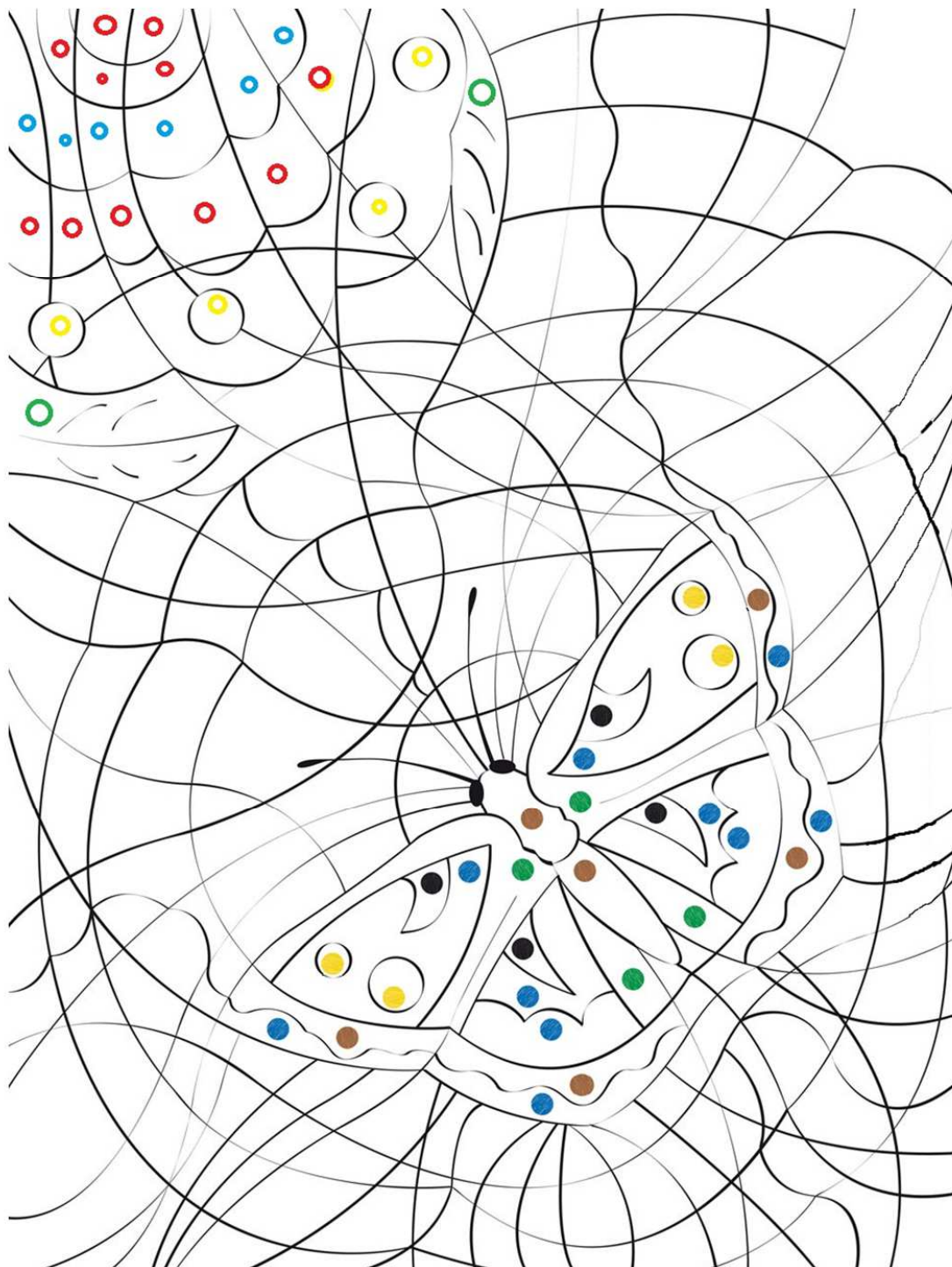

Obtáhni několikrát prstem bez opření lokte čáru, která naznačuje zaječí skoky, teprve potom obtaň tužkou nebo pastelkou.

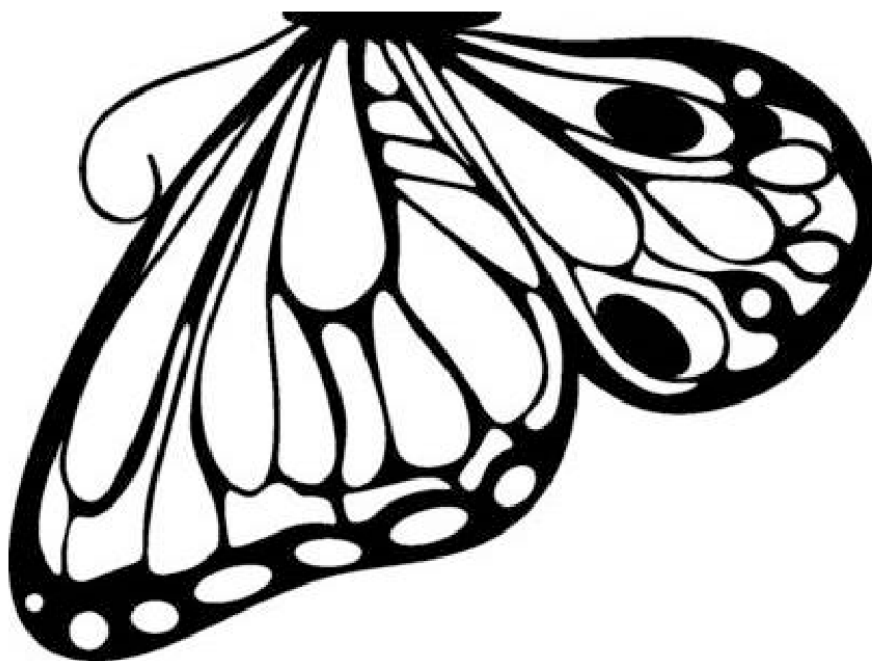

Pracovní list 9: TEXT

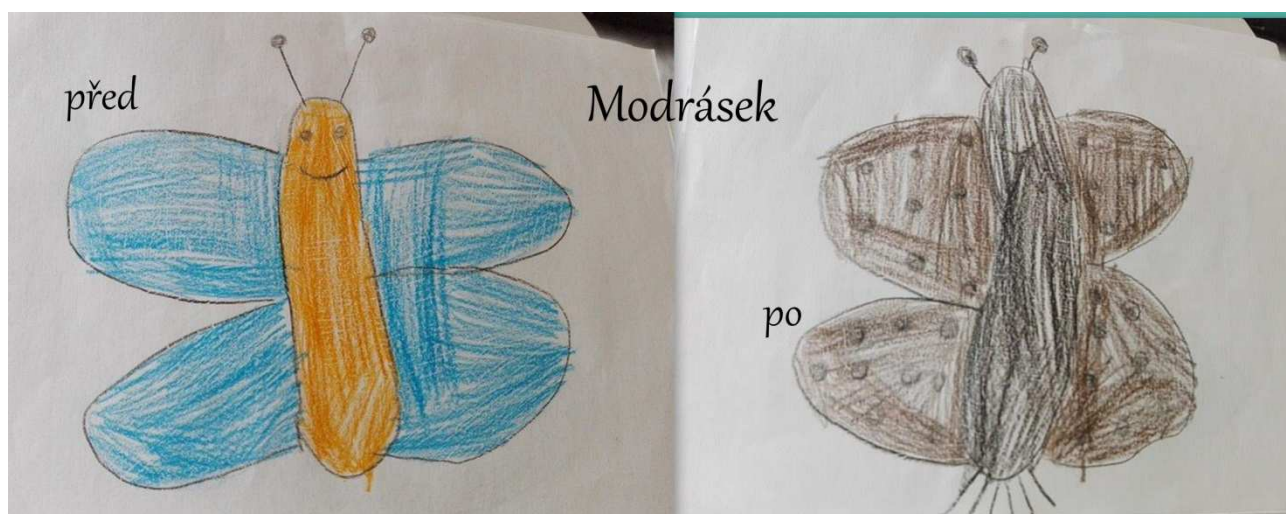
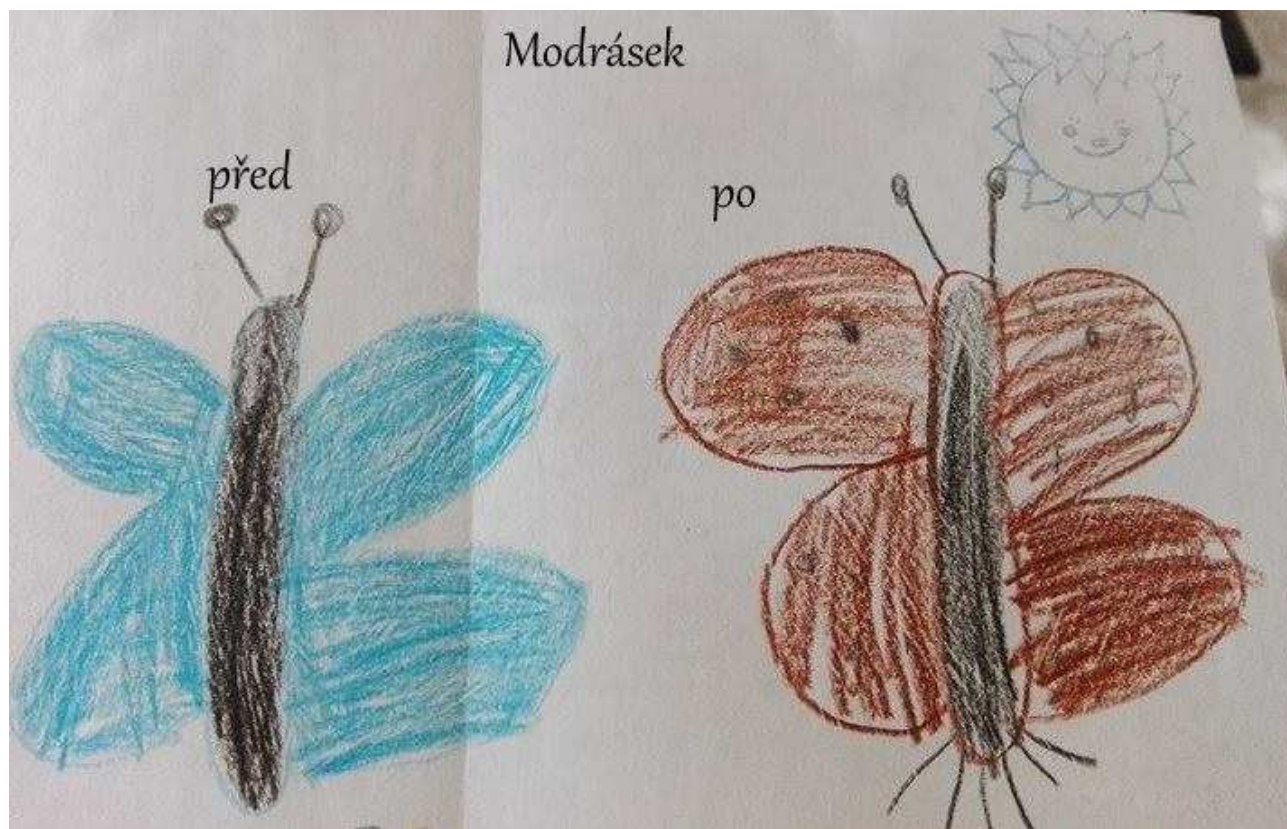

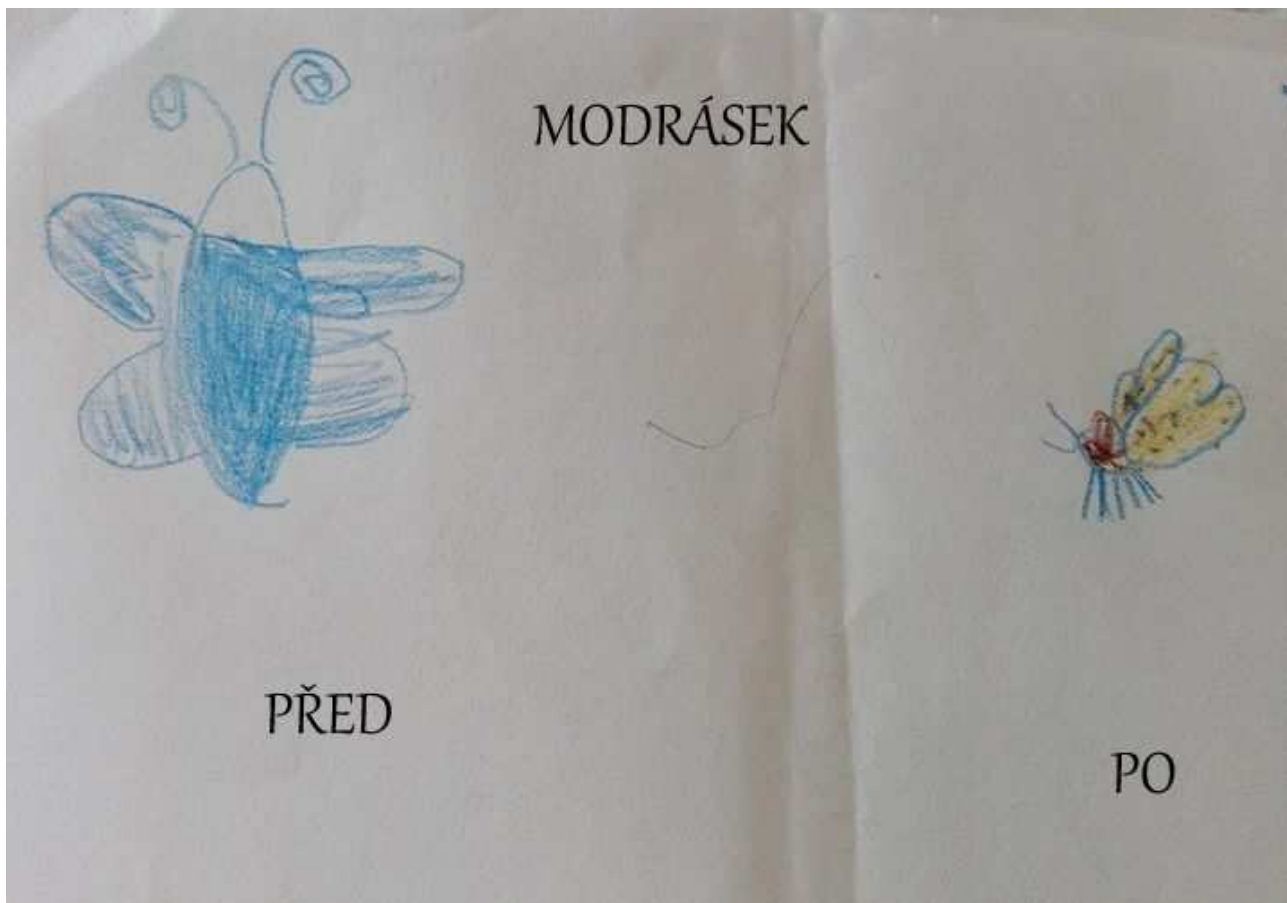

Příloha č. 13 (vlastní fotografie)

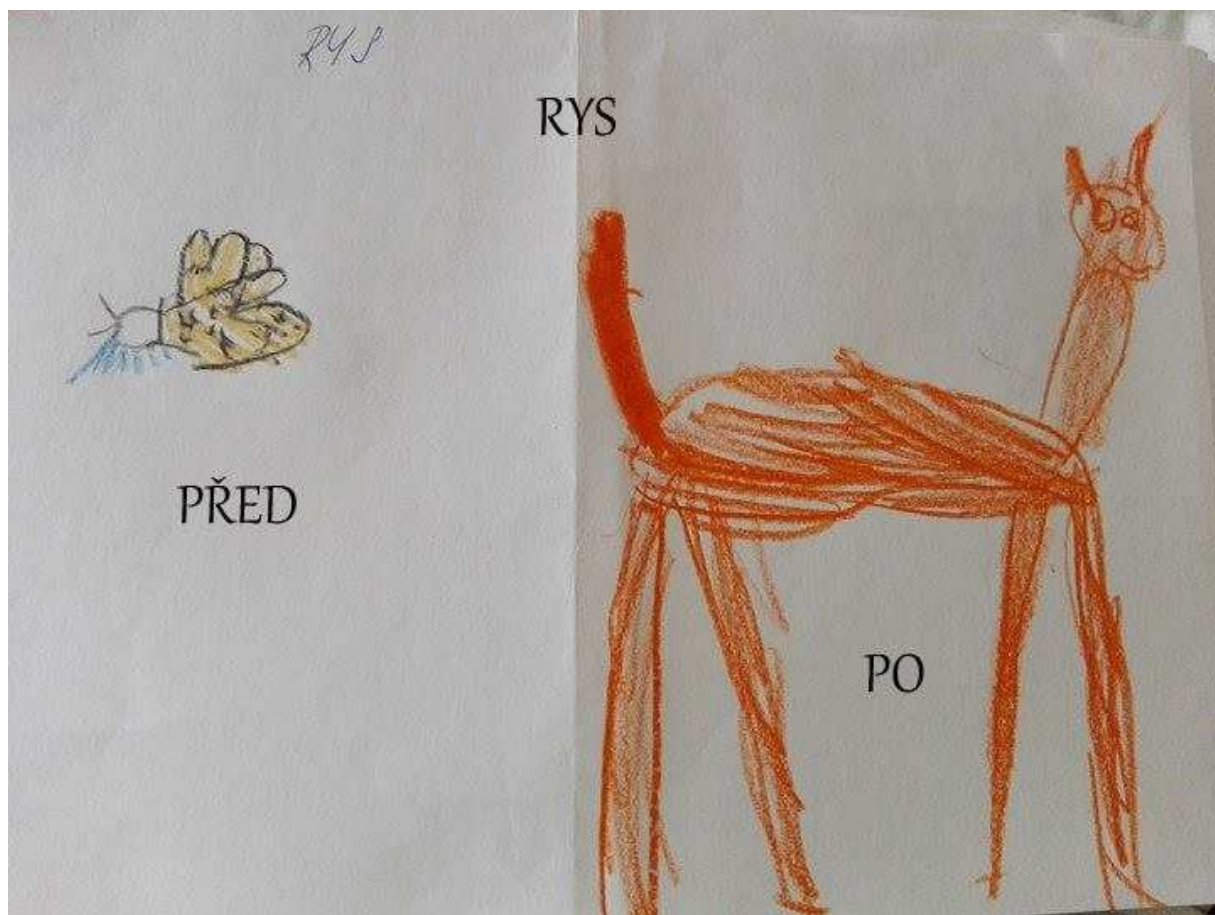

RYS

PŘED

PO

Příloha č. 14 – nevyplněný dotazník

Dobrý den,

Jmenuji se Barbora Hampejsová, studuji 3. ročník kombinovaného studia pedagogické fakulty v Českých Budějovicích, obor učitelství pro MŠ.

Vyplněním tohoto dotazníku, my pomůžete s výzkumem k mé bakalářské práci, která se nazývá:

Znalosti dětí v mateřské škole o stavbě těla živočichů.

Tak věnujte prosím několik minut svého drahocenného času vyplněním.

Předem děkuji B. Hampejsová.

1. Jaký je Váš věk?

18 - 30 let

31 - 45 let

46 - 50 let

51 let a výše

2. Jaká je Vaše doposud získaná praxe?

méně než 5 let

6 - 11 let

12 - 25 let

26 a více let

3. Jaký je počet obyvatel obce / města kde se vaše MŠ nachází?

do 10.000

do 10.001 až 50.000

do 50.001 až 100.000

do 100.001 až 1.000.000

1.000.001 a více

4. Podle kterého vzdělávacího programu pracuje vaše MŠ?

Rámcově vzdělávací program, předškolní vzdělávání

Jiný, prosím uveďte

5. Jaká místa navštěvujete s dětmi při vycházkách? Možnost více odpovědí.

školní zahradu

park

ulice města

hřiště

naučné stezky

les

louky

pole

6. Seznamujete děti s některými ohroženými druhy zvířat?

ne

ano, uveďte prosím s kterými

.....

7. Seznamovali jste někdy děti s těmito ohroženými druhy zvířat? Možnost více odpovědí.

Rys

vlk

zubr evropský

netopýr

modrásek očkováný

8. O kterém zvířeti toho vědí děti u vás ve třídě nejméně? Možnost více odpovědí.

Rys

vlk

zubr evropský

netopýr

modrásek očkováný

9. O kterém zvířeti toho víte vy nejméně? Možnost více odpovědí.

Rys

vlk

zubr evropský

netopýr

modrásek očkový

10. Máte v MŠ dostatek literatury týkající se již zmiňovaných ohrožených zvířat? Pokud ano, prosím uveďte.

.....

11. Ocenili byste více materiálů (výukové programy, výzkumy apod.) týkající se zvířat uvedených v otázce č. 7?

Ano Ne

12. Máte dostatek znalostí o divokých ohrožených zvířatech?

ne

spíše ne

ano

spíše ano

pokud nemáte a spíše nemáte dostatek znalostí o ohrožených zvířatech, uveďte, jaké materiály by Vám dle vašeho mínění mohli pomoci

.....

13. Myslíte si, že je důležité seznamovat děti s ohroženými druhy zvířat?

ne

ano

V případě zájmu, odpovězte proč?

.....

14. Pokud Vás cokoliv napadlo k tématu: Znalost dětí v mateřské škole o stavbě těla živočichů. Máte nějaké nápady, výhrady, připomínky. Zde je prostor. Děkuji Vám.

.....

.....